บทที่ 2
แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ เรื่อง การแปรรูปผลิตภัณฑ์เห็ดนางฟ้า สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยจัดลำดับการนำเสนอเรียงตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560)
    1.1 สาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
    2.1 ความหมายของหลักสูตร
    2.2 ความสำคัญของหลักสูตร
    2.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
    2.4 ประเภทของหลักสูตร
    2.5 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
3. หลักสูตรฐานสมรรถนะและการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ
    3.1 หลักสูตรฐานสมรรถนะ
    3.2 การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ
4. สมรรถนะที่เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์
    4.1 ความหมายของการแปรรูปผลิตภัณฑ์
    4.2 พัฒนาการของการถนอมอาหารและแปรรูปอาหาร
    4.3 การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารจากเห็ดนางฟ้า
5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
    5.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
    5.2 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
    6.1 งานวิจัยในประเทศ
    6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560)

สาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีเป็นกลุ่มสาระที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิตการอาชีพ และเทคโนโลยี มาใช้ประโยชน์ในการทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ และแข่งขัน ในสังคมไทยและสากล เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพโดยมีสาระสำคัญดังนี้

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 เข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะการแสวงหาความรู้ มีคุณธรรม และลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว ดังตาราง 1

ตาราง 1 สาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ตัวชี้วัด	ผู้เรียนรู้อะไร	ผู้เรียนทำอะไรได้
1. อภิปรายขั้นตอนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ	การทำงานที่มีประสิทธิภาพเป็นการปฏิบัติตามกระบวนการทำงาน โดยการทำตามลำดับขั้นตอนให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ งานต่าง ๆ มีขั้นตอนการปฏิบัติ ถ้าการปฏิบัติ สามารถลดขั้นตอน ลดเวลา ลดการใช้วัสดุ อุปกรณ์ พลังงาน แต่ให้ผลงานได้ตามจุดหมายและปริมาณสูงขึ้น ก็จะเป็นจัดขั้นตอนและวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ	อภิปรายขั้นตอนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ
2. ใช้ทักษะในการทำงานร่วมกันอย่างมีคุณธรรม	การทำงานร่วมกับผู้อื่นให้ได้ผลดี ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้จักจัดวางขั้นตอนของงานให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกัน มีเทคนิควิธีการทำงานแต่ละขั้นตอนอย่างสร้างสรรค์ จัดคนทำงานให้สอดคล้องกับลักษณะงาน ผู้ร่วมงานต้องจริงใจ	ใช้ทักษะในการทำงานร่วมกันอย่างมีคุณธรรม

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ผู้เรียนรู้อะไร	ผู้เรียนทำอะไรได้
	เปิดเผย โปร่งใสและซื่อสัตย์ต่องานและผู้ร่วมงาน การแสดงความรับผิดชอบและไม่เอาเปรียบผู้ร่วมงาน ช่วยให้การทำงานมีความสุข เกิดความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ	
3. อภิปรายการทำงานโดยใช้ทักษะการจัดการเพื่อการประหยัดพลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม	ทักษะการจัดการ เป็นการจัดระบบ งาน และระบบคน และยุทธศาสตร์การทำงาน เพื่อให้ทำงานสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงการประหยัดพลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม	อภิปรายการทำงานโดยใช้ทักษะ การจัดการเพื่อการประหยัดพลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตรที่ดีต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้มีเนื้อหาสาระทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการเมือง ซึ่งหลักสูตรจะ ประกอบด้วย 1) ความหมายของหลักสูตร 2) ความสำคัญของหลักสูตร 3) องค์ประกอบของหลักสูตร 4) ประเภทของหลักสูตร มีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ทำให้ปรัชญาหรือความมุ่งหมายทางการศึกษา บรรลุความมุ่งหมายเพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ อีกทั้งเป็นการกำหนดแนวทางในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยมในอันที่จะนำประเทศไปสู่ความเจริญในทุก ๆ ด้าน

คำว่า “หลักสูตร” หรือในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “ Curriculum ” ได้มีนักวิชาการทางการศึกษาได้ให้คำนิยามหรือความหมายของหลักสูตรไว้หลายทัศนะดังนี้

ทาบา (Taba 1962 : 10) กล่าวว่า “หลักสูตร” หมายถึง เอกสารที่จัดทำขึ้น เพื่อระบุเป้าหมายและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายใหม่ที่วางไว้

เซยเลอร์ และคณะ (Saylor and et al. 1981 : 8) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่าเป็นแผนที่สำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือจุดหมายที่วางไว้ โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ

บีน (Beane. 1986 : 34 - 35) สรุปความหมายของหลักสูตรไว้โดยใช้เกณฑ์ความเป็นรูปธรรมไปสู่นามธรรม และจากการยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางไปสู่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยได้อธิบายไว้ดังนี้

1. หลักสูตร คือ ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการศึกษา
2. หลักสูตร คือ โครงการหรือแผนการในการจัดการศึกษา
3. หลักสูตร คือ การเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างมีความหมาย
4. หลักสูตร คือ ประสบการณ์ของผู้เรียน

ธำรง บัวศรี (2542 : 7) ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมายการจัดเนื้อหา กิจกรรมและมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษาเพื่อผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

ประสาท เนืองเฉลิม (2553 : 19) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า เอกสารและแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จะให้แก่ผู้เรียน และกระบวนการประเมินผลการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียนที่กำหนดโดยผู้พัฒนาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรนั้น ๆ

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2554 : 8 - 10) ได้สรุปความหมายของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาและเนื้อหาสาระที่จัดให้แก่นักเรียน หมายถึง วิชาและเนื้อหาสาระที่กำหนดให้นักเรียนต้องเรียนในชั้นและระดับต่าง ๆ หรือกลุ่มวิชาที่จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น หลักสูตรเตรียมแพทย์ หลักสูตรวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2. หลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตร จะเน้นหลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารรูปเล่ม 2 ประเภทคือ

2.1 เอกสารหลักสูตร เป็นเอกสารที่กล่าวถึงสาระของหลักสูตรโดยตรง ได้แก่ จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง และเนื้อหาที่จัดไว้ในหลักสูตรนั้น ๆ เช่น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นต้น

2.2 เอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเอกสารที่อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรเพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้ผลตามความมุ่งหมาย ตัวอย่างเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือหลักสูตร คู่มือครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร แผนการสอนกลุ่มวิชาต่าง ๆ หรือคู่มือการประเมินผล

3. หลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะให้แก่นักเรียน เป็นหลักสูตรในลักษณะกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนจัดขึ้น หรือกิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมไว้และจัดให้แก่นักเรียนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ มีประสบการณ์และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามกำหนด กิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะนำไปสู่ประสบการณ์ทางด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะต่าง ๆ อันแสดงถึงการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพกิจกรรมที่ควรจัดให้แก่นักเรียนจะต้องปรากฏอยู่ในหลักสูตรอย่างชัดเจน

4. หลักสูตรในฐานะแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียนเป็นแผนในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ โดยมุ่งให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมตามที่กำหนด แผนสำหรับจัดโอกาสทางการศึกษาจะแสดงเกี่ยวกับจุดหมายหรือจุดประสงค์ของการออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมิน แผนนี้สร้างขึ้นตามประเภทสถานการณ์ในระดับการศึกษาต่าง ๆ เช่น หลักสูตรก่อนวัยเรียน หลักสูตรประถมศึกษาปีที่ 6 หรืออาจหมายถึง กลุ่มของแผนย่อยต่าง ๆ ที่ทำให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ที่คาดหวัง

5. หลักสูตรในฐานะที่เป็นมวลประสบการณ์ หมายถึง ประสบการณ์ทุกอย่างของนักเรียนรวมถึงเนื้อหาวิชาที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน การจัดหลักสูตรจึงควรพิจารณาถึงประสบการณ์ทุกด้านที่พึงมีของนักเรียน เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

6. หลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทาง เป็นสิ่งที่สังคมมุ่งหวังหรือคาดหมายให้เด็กได้รับ กล่าวคือผู้ที่ศึกษาจนจบหลักสูตรไปแล้วจะมีคุณลักษณะอย่างไรบ้าง จะเกิดผลอย่างไรในตัวนักเรียนบ้าง แนวคิดนี้มองหลักสูตรในฐานะที่ทำให้เกิดผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวังที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ดังนั้นการจัดหลักสูตร การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระกระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผลจำเป็นต้องศึกษาและวางแผนให้สอดคล้อง

7. หลักสูตรในฐานะที่เป็นระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการมองหลักสูตรในฐานะที่เป็นแผนการเตรียมโอกาสของการเรียนรู้สำหรับนักเรียนที่จัดขึ้นโดยโรงเรียนโดยรวมเอาแผนย่อย ๆ ที่เป็นโอกาสของการเรียนรู้ที่คาดหวังเข้าไว้ด้วยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ชวลิต ชูกำแพง (2555 : 13) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า มวลประสบการณ์ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน มีทั้งส่วนที่เป็นเอกสารหลักฐาน กระบวนการที่ใช้ในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม สื่อวัสดุต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา

อุไรวรรณ หลินศรี (2556 : 7) ได้กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติที่ดีโดยสรุปความหมายของหลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่สร้างขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายแนวทาง สาระ กระบวนการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา

จากการศึกษาความหมายของนักการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แนวการจัดประสบการณ์ การจัดการเรียนรู้ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมต่าง ๆ สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลของกิจกรรม เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ความสำคัญของหลักสูตร

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของความสำคัญของหลักสูตรไว้อย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับทัศนะ ความเชื่อ แนวคิด ปรัชญาและประสบการณ์ ซึ่งสามารถประมวลความหมายของความสำคัญหลักสูตรที่สำคัญได้ดังนี้

ฆนัท ธาตุทอง (2550 : 9) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษา 3 ระดับ คือ 1) ระดับประเทศ เป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวทางการจัดการศึกษาโดยภาพรวมและตัวบ่งชี้ให้เห็นแนวโน้มสังคมกับการจัดการศึกษาในอนาคต 2) ระดับสถานศึกษา ซึ่งนับได้ว่าหลักสูตรเป็นหัวใจและจุดเด่นของการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษานั้น ๆ และ 3) ระดับห้องเรียน ซึ่งมีความสำคัญต่อการนำไปปฏิบัติ เพื่อจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยตรง โดยมีรายละเอียดและเอกสารประกอบที่กำหนดแนวทางว่าจะสอนใคร เรื่องอะไร และเพื่ออะไร

ประสาท เนืองเฉลิม (2553 : 19 - 20) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรว่า เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง หากไม่มีหลักสูตรแล้วก็เหมือนกับครูผู้สอนขาดทิศทางในการจัดการเรียนการสอนที่เป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของการจัดการศึกษา ที่ต้องการผลิตคนให้มีคุณภาพตามความต้องการของประเทศ หลักสูตรเปรียบเสมือนแม่พิมพ์ของคนในชาตินั้น ๆ

เมื่อจบการศึกษาในแต่ละระดับแล้ว หลักสูตรจะเป็นตัวสะท้อนคุณลักษณะของผู้ที่ได้สำเร็จการศึกษาในระดับนั้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554 : 7) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนและแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติให้บรรลุตามความมุ่งหมายและนโยบาย

2. หลักสูตรเป็นหลักและเป็นแนวทางในการวางแผนทางวิชาการการจัดการ การบริหารการศึกษา การสรรหาและพัฒนาบุคลากร การจัดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ นวัตกรรมทางการเรียนการสอน งบประมาณ อาคารสถานที่ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของหลักสูตร

3. หลักสูตรเป็นเครื่องมือในการควบคุมมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามนโยบายและแผนการศึกษาชาติและสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละที่

4. ระบบหลักสูตรจะกำหนดความมุ่งหมาย ขอบข่ายเนื้อหาสาระ แนวทางการจัดประสบการณ์ การเรียนการสอน แหล่งทรัพยากร และการประเมินผลสำหรับการจัดการศึกษาของผู้สอนและผู้บริหาร

5. หลักสูตรจะเป็นเครื่องมือบ่งชี้ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาสังคมของประเทศ

ชวลิต ชูกำแพง (2555 : 22) สรุปความสำคัญของหลักสูตรเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา โดยการจัดการศึกษาระดับใด หรือประเภทใดก็ตาม ไม่สามารถขาดหลักสูตรได้ เพราะหลักสูตรจะเป็นตัวชี้วัดกำหนดแนวทางทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกำหนดอนาคตแนวทางการศึกษาของสังคมนั้น ๆ ชี้นำแนวทางในการจัดความรู้ และประสบการณ์ให้กับนักเรียน ซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมาย หรือมีมาตรฐานเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นเครื่องชี้นำทางถึงความเจริญของประเทศ จากความสำคัญดังกล่าว จึงสามารถสรุปความสำคัญของหลักสูตรเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. หลักสูตรเปรียบเสมือนแม่พิมพ์ของประชาชนในประเทศ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่ได้กำหนดคุณลักษณะของคนที่จบการศึกษาในระดับนั้น ๆ

2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา ถ้าหลักสูตรมีประสิทธิภาพ ก็แสดงให้เรารู้ว่าการศึกษาของประชาชนมีประสิทธิภาพตามมาด้วย

3. หลักสูตรเป็นแนวทางในการให้การศึกษา ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลติดตามผลของการศึกษาได้ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ปกครอง ตลอดทั้งผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการศึกษาทุกคน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏราไพพรรณี

4. หลักสูตรเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนของครู เนื่องจากหลักสูตรเป็นตัวชี้วัดที่กำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนในมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายเพื่อสะท้อน และบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้

5. หลักสูตรเป็นเครื่องมือกำหนดแนวทางความรู้และจัดประสบการณ์ของครูผู้สอน ซึ่งการศึกษาในแต่ละระดับนั้นจะมีองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป

6. หลักสูตรเป็นเครื่องมือทำนายอนาคตการศึกษาของชาติ และอนาคตของชาติย่อมมาจากหลักสูตรที่มีวิสัยทัศน์ ที่มีการวางกรอบเนื้อหาที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม

7. หลักสูตรสามารถแบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่ หลักสูตรระดับชาติ หลักสูตรระดับท้องถิ่น หลักสูตรระดับสถานศึกษา และหลักสูตรระดับห้องเรียน หลักสูตรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนโดยตรงนั้นคือหลักสูตรระดับห้องเรียน

จากการศึกษาความสำคัญของหลักสูตรของนักการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า “หลักสูตร ” เป็นเครื่องมือที่กำหนดกรอบแนวทางมาตรฐานในการจัดประสบการณ์ของการศึกษาในสถานศึกษานั้น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ และความประพฤติเป็นไปตามนโยบายและแผนการศึกษาชาติเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและพัฒนาคนที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

องค์ประกอบของหลักสูตร

นักการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler. 1949 : 1) ได้เสนอว่า นักพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ประการ มีดังนี้

1. วัตถุประสงค์ (Objective)
2. เนื้อหาสาระ (Content) หรือประสบการณ์ (Experimence)
3. การจัดประสบการณ์เรียนรู้ (Experimence Organization)
4. การประเมินผล (Evaluation)

ทาบา (Taba. 1962 : 425) ได้สรุปว่า หลักสูตรสมบูรณ์ได้ต้องมี 4 องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา (Objectives)
2. เนื้อหาสาระ และประสบการณ์ (Subject Matter)
3. กระบวนการเรียนการสอน (Methods and Organization)
4. การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation)

แซส (Zais (1976 : 439) ได้กำหนดโครงสร้างสำคัญของหลักสูตรไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. เป้าหมาย (Goals)
2. ความมุ่งหมาย และจุดประสงค์ (Purposes and Objectives)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

3. เนื้อหาวิชา และกิจกรรมการเรียน (Content and Experience)

4. การประเมินผล (Evaluation)

เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander and Lewis. 1981 : 24) นำเสนอแบบจำลองในการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ภายใต้แนวคิดของการวางแผนให้โอกาสในการเรียนรู้เพื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องสำหรับประชากร ดังนี้

1. จุดหมาย วัตถุประสงค์และขอบข่ายที่ต้องการพัฒนา

จุดหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรถูกเลือกหลังจากการพิจารณาตัวแปรภายนอก เช่น ผลการศึกษาจากการวิจัยทางการศึกษา การรับรองมาตรฐาน ความเห็นของกลุ่มสังคม และอื่น ๆ

2. การออกแบบหลักสูตร

นักวางแผนหลักสูตรต้องดำเนินการออกแบบหลักสูตร ด้วยการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับขอบข่ายที่ต้องการพัฒนา ระบุวันเวลาและวิธีการในโอกาสการเรียนรู้ดังกล่าว การออกแบบหลักสูตรคำนึงถึง ธรรมชาติของวิชา รูปแบบของสถาบันทางสังคมที่สัมพันธ์กับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

3. การนำหลักสูตรไปใช้

ผู้สอนนำหลักสูตรไปใช้ในชั้นเรียน โดยจัดการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์และเลือกกลยุทธวิธีการสอนที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุผลการเรียนรู้

4. การประเมินหลักสูตร

นักวางแผนหลักสูตรและผู้สอนร่วมกันประเมินด้วยการเลือกเทคนิคการประเมินที่หลากหลาย การประเมินมีจุดเน้น 2 ประเภท คือ 1) การประเมินผลรวมของการใช้หลักสูตรทั้งโรงเรียน ประกอบด้วย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ จุดประสงค์การเรียน ประสิทธิภาพของการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน 2) การประเมินกระบวนการหลักสูตรทั้งระบบ ตั้งแต่การออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อตัดสินใจว่าหลักสูตรมีประสิทธิภาพเพียงใด

โบแชมป์ (Beauchamp. 1975 : 107; อ้างถึงใน ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. 2551 : 48) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ประการ

1. เนื้อหา

2. จุดมุ่งหมาย

3. การนำหลักสูตรไปใช้

4. การประเมินผล

สถาบันวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2551 : 56) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. จุดหมาย
2. โครงสร้างหรือเนื้อหาสาระ
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : 38 - 39) ได้สรุปองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาว่า ควรมีข้อมูลที่ชัดเจนในการนำไปสู่การปฏิบัติ องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีดังนี้

1. ส่วนนำ เป็นส่วนที่ช่วยให้ทราบเป้าหมายโดยรวมของสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียน เช่น วิสัยทัศน์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2. โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา เป็นส่วนที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกำหนดรายวิชาที่จัดสอนในแต่ละปี/ภาคเรียน ซึ่งประกอบด้วยรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเวลาเรียน หรือหน่วยกิตของรายวิชานั้น

3. คำอธิบายรายวิชา เป็นรายละเอียดที่ช่วยให้ทราบว่าผู้เรียนจะเรียนรู้อะไรจากรายวิชานั้น ๆ

4. เกณฑ์การวัดประเมินผลและจบหลักสูตร เป็นส่วนที่สถานศึกษากำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะจบการศึกษาในแต่ละระดับ โดยพัฒนาเกณฑ์ดังกล่าวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับเกณฑ์การจบหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลาง

ฆนัท ธาตุทอง (2553 : 13) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่นักเรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรไปแล้ว

2. โครงสร้างเนื้อหาสาระ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ ทักษะและความสามารถที่ต้องการให้มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการได้รับ

3. อัตราเวลาเรียนเพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ครบกระบวนการและมีประสิทธิภาพ

4. กิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อ ทั้งเพื่อให้เป็นแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

5. การวัดและประเมินผลเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพและเพิ่มประสิทธิภาพของหลักสูตรก่อนและหลังการนำไปใช้

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553 : 14 - 16) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. จุดหมายของหลักสูตร เป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ซึ่งมีหลายระดับ และจะสอดคล้องกันและนำไปสู่จุดหมายปลายทางเดียวกัน

2. เนื้อหา ประกอบด้วย การเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ และการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมต่าง ๆ การจัดเตรียมความพร้อมบุคคล สิ่งแวดล้อม และการดำเนินการสอน

4. การประเมินผลหลักสูตร เป็นการหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุ

นิตยา เปลื้องนุช (2554 : 8 - 9) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร และการเรียนการสอนจะต้องมีทั้งความมุ่งหมายทั่วไปและความมุ่งหมายเฉพาะ

2. โครงสร้างหลักสูตร เป็นส่วนที่กล่าวถึงหลักสูตรว่าจะมีการแบ่งระบบการศึกษาอย่างไร หรือจะใช้เวลานานเท่าไร จึงจะจบหลักสูตรและจะใช้การวัดผลอย่างไร

3. เนื้อหาของหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญของหลักสูตรซึ่งจะต้องกำหนดเนื้อหาว่าจะสอนเนื้อหาอย่างไร มากน้อยเท่าไร ลำดับก่อนหลังอย่างไร จึงจะเหมาะสมและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

4. วัสดุประกอบหลักสูตรเพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและสะดวกยิ่งขึ้น มี 2 กลุ่ม คือ แบบเรียน และอุปกรณ์การเรียน

5. กระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร เริ่มด้วยวิธีสอน การจัดชั้นเรียน เทคนิคในการจัดกิจกรรมให้แก่นักเรียน รวมทั้งการวัดผลและประเมินผลการเรียน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554 : 11) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรว่า เป็นสิ่งกำหนดแนวคิด ระบบ และความสอดคล้องของเอกสารหลักสูตรและการสอนซึ่งจะช่วยให้คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาหลักสูตรทั่วไปและการวางแผนออกแบบหลักสูตรใหม่ และองค์ประกอบหลักสูตรจะเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสรุปได้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

1. การวินิจฉัยความต้องการ
2. การกำหนดจุดประสงค์
3. การกำหนดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดแผนและจัดประสบการณ์
5. การประเมินผลการเรียนรู้

ประสาท เนืองเฉลิม (2554 : 33 - 34) ได้สรุปว่าหลักสูตรมีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. ขอบข่ายเนื้อหา
3. ความสัมพันธ์กับเวลาในหลักสูตร

มนตรี วงษ์สะพาน (2554 : 9) ได้สรุปว่า องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมี 4 ประการ คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหา
3. กิจกรรมการนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

ชวลิต ชูกำแพง (2555 : 16) กล่าวว่าองค์ประกอบของหลักสูตรมี 3 ส่วน ได้แก่

1. จุดมุ่งหมายทั่วไป จุดมุ่งหมายเฉพาะ
2. เนื้อหาสาระ ประสบการณ์การเรียนรู้
3. การประเมินผล

จากการสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร และความสอดคล้องกับนักการศึกษาหลายท่านองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย เหตุผลและความจำเป็น หลักการ จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย วิสัยทัศน์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณภาพของผู้เรียน เนื้อหาสาระ สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และคำอธิบายรายวิชา

ประเภทของหลักสูตร

นักการศึกษาได้แบ่งประเภทของหลักสูตร ไว้ดังนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ออนสไตน และฮันคินส (Ornstein and Hunkins. 1993 : 289) ได้แบ่งลักษณะของการออกแบบหลักสูตรเป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย หลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชา หลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และหลักสูตรที่เน้นปัญหาเป็นสำคัญ ดังนี้

1. หลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชา (Subject - centered Designs) เป็นหลักสูตรที่เน้นความสำคัญของเนื้อหาวิชา การออกแบบหลักสูตรได้รับอิทธิพลจากปรัชญาการศึกษา คือ สารัตถะนิยม (Essentialism) และนิรันตรนิยม (Perennialism) หลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชา แบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1.1 หลักสูตรแบบรายวิชา (Subject Design) เป็นหลักสูตรที่เก่าแก่ และเป็นที่นิยมแพร่หลายมากที่สุด มีลักษณะการจัดโครงสร้างหลักสูตรเป็นรายวิชา เช่น วิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาไทย เป็นต้น

1.2 หลักสูตรแบบสาขาวิชา (Discipline Design) เป็นหลักสูตรที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในช่วงปี ค.ศ. 1950 - 1960 การออกแบบหลักสูตรมีความคล้ายคลึงกับหลักสูตรรายวิชา แต่มีความแตกต่างกันที่หลักสูตร สาขาวิชา จะมีจุดเน้นลุ่มลึกไปในศาสตร์ของแต่ละสาขา เช่น สาขาประวัติศาสตร์ หลักสูตรจะกำหนดให้ผู้เรียนเรียนกระบวนการทางประวัติศาสตร์ประหนึ่งเป็นนักประวัติศาสตร์ วิชาชีววิทยาก็เรียนเนื้อหาลุ่มลึก ในศาสตร์ของชีววิทยา การเรียนการสอนจะมุ่งเน้นความคิดรวบยอด โครงสร้างเนื้อหาและกระบวนการในศาสตร์ของชีววิทยา เป็นต้น

1.3 หลักสูตรหมวดวิชา (Broad Fields Design) นักออกแบบหลักสูตรพยายามจะแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรรายวิชา โดยนำวิชาที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กัน มาจัดเข้าไว้ในหมวดวิชาเดียวกัน เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศีลธรรม รวมอยู่ในหมวดสังคมศึกษา ชีววิทยา ฟิสิกส์ เคมี รวมเป็นหมวดวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

1.4 หลักสูตรสัมพันธ์วิชา (Correlation Design) เป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากหลักสูตรหมวดวิชา โดยเน้นความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชา ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีและนำไปใช้ประโยชน์ได้มากกว่าการเรียนเป็นรายวิชา ข้อดีของหลักสูตรแบบนี้คือ ผู้สอนมีการวางแผนการสอนรวมกัน กิจกรรมการเรียนการสอนจัดได้กว้างมากขึ้น ตัวอย่างของหลักสูตรประเภทนี้ คือ การนำเอาเนื้อหาประวัติศาสตร์ไทยกับวรรณคดีไทยบางตอนมาสานเนื้อหาให้ดูขนานกันไปในเวลาเดียวกัน โดยผู้เรียนจะสามารถเชื่อมโยงความรู้รายวิชาหนึ่งไปสู่วิชาหนึ่งได้

1.5 หลักสูตรเน้นกระบวนการ (Process Design) เป็นหลักสูตรที่เน้นกระบวนการหรือทักษะกระบวนการ นักออกแบบหลักสูตรมีความเชื่อว่า การเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการจะทำให้ผู้เรียนสามารถนากระบวนการนั้นไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของเขาได้ ตัวอย่างของหลักสูตร เช่น หลักสูตรการคิดของเบเยอร์ได้แบ่งกลยุทธ์การคิดเป็น 3 วิธี คือ การคิดแก้ปัญหา (Problem Solving) การตัดสินใจ (Decision Making) และการสร้างแนวคิด (Conceptualizing) เป็นต้น

2. หลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การออกแบบหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner - centered Designs) เป็นหลักสูตรที่มองถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ คำนึงถึงความต้องการและความสนใจของผู้เรียน โดยหลีกเลี่ยงหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชาเป็นตัวตั้ง การออกแบบหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดได้หลายประเภทดังนี้

2.1 หลักสูตรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child - centered Designs) หลักสูตรได้แนวคิดมาจากรุสโซ (Rousseau) ในต้นศตวรรษที่ 18 กล่าวว่า เด็กควรจะได้ศึกษาถึงธรรมชาติที่อยู่แวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของเขา นักการศึกษาที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ เช่น จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เฟเดอริคฟรอเบล (Friedrich Froebel) และเปสตาลอสซี่ (Pestalozzi) เป็นต้น การจัดเนื้อหาของหลักสูตรแบบนี้ จะมีการบูรณาการเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยเน้นไปที่ประสบการณ์ หรือปัญหาสังคม ความจำเป็นของชีวิต ทักษะชีวิต การปรับตัว และประสบการณ์ตรงของผู้เรียน ข้อดีของหลักสูตรนี้ คือ มีการผสมผสานกันระหว่างการเรียนรู้กับเนื้อหา สิ่งที่เรียนมีความสัมพันธ์กับปัญหาชีวิต และความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ และใช้กระบวนการแก้ปัญหาของตนเอง ส่วนข้อจำกัด คือ การจัดหลักสูตรที่ยึดความสนใจของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง จะไม่สามารถรับประกันได้ว่า ความต้องการของผู้เรียนจะเป็นไปตามที่สังคมต้องการหรือไม่ และเป็นความยุ่งยากของสถานศึกษาที่จะจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียนทุกคน

2.2 หลักสูตรเน้นประสบการณ์ (Experience - centered Designs) เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะคล้ายกับหลักสูตรเน้นกระบวนการ พัฒนามาจากแนวคิดของ จอห์น ดิวอี้ ที่เน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติของผู้เรียน กิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ควรจัดขึ้นตามความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันจะนำไปสู่การเรียนรู้และประสบการณ์อื่น ๆ ข้อดีของหลักสูตรนี้คือ ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2.3 หลักสูตรแบบจิตนิยม (Romantic /Radical Designs) เป็นหลักสูตรที่เน้นความเป็นธรรมชาติของผู้เรียน ให้ความสำคัญของบุคคลแต่ละคนว่าทุกคนมีอิสระในการเลือก สามารถกำหนดชีวิตของตนเองได้ เน้นความมีเสรีภาพอันสมบูรณ์และความเป็นเอกัตบุคคลของแต่ละคน หลักสูตรควรช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัว ตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ กล้ายอมรับ ในสิ่งที่ตนทำตลอดจนสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ การเรียนการสอนเน้นผู้เรียนให้รู้จักปัญหา และได้ฝึกฝนให้ทำในสิ่งที่ต้องออกไปเผชิญในชีวิตจริง นักการศึกษาที่มีแนวคิดลักษณะนี้ ได้แก่ เอ.เอส.นีล (A.S.Neil) อิวาน อิลลิช (Ivan Illich) และเปาโลแฟร์ (Paulo Freire) เป็นต้น

2.4 หลักสูตรมนุษยนิยม (Humanistic Designs) การออกแบบหลักสูตรประเภทนี้ได้รับแนวคิดของปรัชญาการศึกษาแบบอัตถิภาวะนิยม (Existentialism) หลักสูตรเน้นด้านจิตใจ ความเป็นเอกัตบุคคล การพัฒนามโนทัศน์ของตนเอง การรู้จักตนเอง การควบคุมการเรียนรู้และพฤติกรรมด้วยตนเอง การรู้จักเห็นใจผู้อื่น นับถือตนเองและผู้อื่น เน้นการพัฒนาจิตพิสัยควบคู่ไปกับพุทธิพิสัย หลักสูตรจะเพิ่มทางเลือกให้ผู้เรียนได้มีอิสระในการเลือก ยึดหลักการพัฒนาแบบองค์รวม นักการศึกษาที่มีแนวคิดเช่นนี้ ได้แก่ อับบราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) และคาร์ล โรเจอรส์ (Carl Rogers) ข้อบกพร่องของหลักสูตรแบบนี้ คือ การจัดการเรียนการสอนต้องเป็นครูที่มีทักษะ มีความสามารถที่จะทำงานกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล

3. หลักสูตรที่เน้นปัญหาสังคมเป็นสำคัญ การออกแบบหลักสูตรที่เน้นปัญหาสังคมเป็นสำคัญ (Problem - centered Designs) เป็นการออกแบบหลักสูตรที่ยึดเอาภาระหน้าที่ หรือชีวิตภายในสังคม สถานการณ์ในสังคมเป็นหลัก เป็นหลักสูตรที่เน้นสภาพของสังคม หรือปัญหาของสังคมเป็นตัวตั้งในการจัดทำหลักสูตร โดยต้องมีการวิเคราะห์สภาพและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น หลักสูตรแบบนี้มีความแตกต่างจากหลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรต้องมีการวางแผนเตรียมการไว้ล่วงหน้าก่อนนักเรียนเข้ามาเรียน แต่ก็สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพความต้องการของผู้เรียน การออกแบบหลักสูตรจัดได้หลายประเภท ดังนี้

3.1 หลักสูตรเน้นสถานการณ์ของชีวิต (Life - situations Designs) เป็นหลักสูตรที่เน้นภาระหน้าที่ ชีวิตในสังคม และสถานการณ์ของชีวิตในสังคมเป็นหลัก หลักสูตรที่ศึกษาจะมุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความหมายโดยให้สัมพันธ์กับชีวิตจริง ปัญหาที่ผู้เรียนพบที่โรงเรียน จะมีความคล้ายคลึงกับปัญหาที่พบนอกโรงเรียน เช่น หลักสูตรของรัฐเวอร์จีเนีย ได้กำหนดขอบข่ายของหลักสูตร มีรายละเอียดประกอบด้วย การป้องกันชีวิตและสุขภาพ ชีวิตที่ดี การสร้างครอบครัว การส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา ความพึงพอใจในความสวยความงาม การร่วมมือในกิจกรรมเพื่อสังคม การพักผ่อนหย่อนใจ การปรับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Ornstein and Hunkins, 1993 : 242)

ข้อดีของหลักสูตรประเภทนี้ คือ การเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหา มีการบูรณาการเนื้อหาและกระบวนการแก้ปัญหาเข้าด้วยกัน มีผู้วิจารณ์หลักสูตรนี้ว่าผู้เรียนอาจขาดความสมบูรณ์ในด้านเนื้อหาสาระ แต่ผู้สนับสนุนหลักสูตรนี้โต้แย้งว่าเนื้อหาได้ถูกนำเสนอไปแล้วในรูปแบบของปัญหา จุดอ่อนของหลักสูตรนี้ คือ ความยากลำบากในการจัดขอบข่ายเนื้อหาและลำดับ การเรียนรู้ การตัดสินใจว่าปัญหาที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กับปัญหาในอนาคตหรือไม่

3.2 หลักสูตรแกน (Core Designs) เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า หลักสูตรเน้นภาระหน้าที่ในสังคม (Social Function) เป็นการออกแบบหลักสูตรที่แก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรรายวิชา ใช้หลักการจัดหลักสูตร 2 แนวทาง คือ ใช้เนื้อหาเป็นแกน (Subject Matter Core Design) โดยรวบรวมเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่มีความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน มีวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกน เอาวิชาอื่นมาสัมพันธ์ หรือใช้ขอบเขตของการดำรงชีวิตเป็นแกน (Area of Living Core Design) โดยดึงเอาความต้องการ และปัญหาสังคมที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของผู้เรียนมาเป็นแกนของหลักสูตรโดยเรียนรู้แนวทางการแก้ปัญหา

3.3 หลักสูตรเน้นปัญหาและปฏิรูปสังคม (Social Problems and Reconstructionist Designs) เป็นหลักสูตรที่เน้นปัญหาของสังคมและแนวทางการแก้ไขปัญหาสังคมปัจจุบัน ตลอดจนการวางแผนเพื่ออนาคต หลักสูตรจะต้องสะท้อนการพัฒนาสังคมในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม ผู้เรียนจะต้องวิเคราะห์ภาวะวิกฤติของชุมชนทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับนานาชาติ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554 : 24 - 36) ได้กล่าวถึงประเภทของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรแบ่งได้เป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. หลักสูตรที่เน้นวิชาการเป็นศูนย์กลาง เป็นการออกแบบหลักสูตรการบริหารจัดการที่สะดวก เป็นอิสระของแต่ละรายวิชา เพราะความรู้และเนื้อหาได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนสำคัญของหลักสูตร

2. หลักสูตรแบบสาขาวิชา เน้นการจัดหลักสูตรเช่นเดียวกันกับหลักสูตรรายวิชา แต่จะนำความรู้ตามสาขาวิชานั้น ๆ เป็นหลักในการจัดแบ่งตามโครงสร้างของสาขาวิชา เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา เป็นต้น

3. หลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชา เป็นการออกแบบหลักสูตรเพื่อลดจุดอ่อนของการเลือกเนื้อหาวิชาออกจากการเป็นส่วน ๆ โดยไม่ต้องออกแบบหลักสูตรใหม่โดยผู้สอบที่อยู่ต่างสาขากันมาร่วมมือกัน เพื่อสร้างหัวข้อเรื่องในการเรียนรู้ร่วมกันโดย ไม่ต้องทำให้เอกลักษณ์ของวิชานั้นสูญไป

4. หลักสูตรแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นหลักสูตรที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เรียนรู้ ผู้เรียนได้เลือกสรร สร้างสรรค์กระตุ้นให้ตัวเองรู้สึกว่ามีคุณค่า มีปฏิสัมพันธ์กับความคิดความรู้สึก การรับรู้และการกระทำเพื่อก่อให้เกิดคุณลักษณะที่ยอมรับตนเอง ยอมรับผู้อื่น และเข้ากันได้ทุกกับคน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

5. หลักสูตรที่เน้นปัญหาเป็นศูนย์กลาง เป็นการออกแบบหลักสูตร เกี่ยวกับการดำรงชีวิตที่เป็นปัญหาส่วนบุคคล และปัญหาของสังคมโดยส่วนรวม โดยเนื้อหาจะมีพื้นฐานความต้องการที่เกี่ยวกับความสามารถของผู้เรียน

6. หลักสูตรที่เน้นเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลาง มีจุดเน้น 2 ประการ คือ กระบวนการและผลผลิต ที่เป็นผลมาจากการนำออกกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ และเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร เช่น นำมาใช้ในการวางแผนการจัดระบบหลักสูตร และการออกแบบการจัดลำดับขั้นตอนของการสอน การนำเทคโนโลยีที่ค้นพบใหม่มาประยุกต์ใช้และช่วยเสริมการจัดหลักสูตรเกี่ยวกับรูปแบบโครงสร้าง วิธีการวัสดุ หลักสูตรระบบการเรียนการสอน และการประเมินผล

7. หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 หมวดที่ว่าด้วยระบบการศึกษา

จากการศึกษาประเภทและรูปแบบของหลักสูตรของนักการศึกษาสามารถสรุปได้ว่าหลักสูตรมีหลายรูปแบบขึ้นกับแนวคิดหลักในการแบ่ง เช่น แนวคิดที่ยึดวิชาเป็นหลัก แนวคิดที่ยึดกิจกรรม และปัญหาของสังคมเป็นหลัก แนวคิดที่ยึดความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก แนวคิดที่ยึดความรู้ของผู้เรียนเป็นหลัก และแนวคิดที่ยึดการผสมผสานกระบวนการ และความรู้เป็นหลัก แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดในการออกแบบหลักสูตรสำหรับนักสูตรรุ่นใหม่ควรคำนึงถึง การคัดเลือกเนื้อหาสาระและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้อย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับทัศนะ ความเชื่อ แนวคิด ปรัชญาและประสบการณ์ ซึ่งสามารถประมวลความหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญได้ดังนี้

ทาบา (Taba. 1962 : 12) ได้กล่าวไว้ว่า “การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปรับปรุง หลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ตั้งแต่จุดมุ่งหมายและวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบกระเทือนทางด้านความคิดและความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดย ไม่เปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐาน หรือรูปแบบของหลักสูตร

กู๊ด (Good. 1973 : 157 - 158) ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายการสอน วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอน รวมทั้งการประเมินผลส่วนคำว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิมเป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนขึ้นใหม่

ประสาท เนืองเฉลิม (2554 : 66) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่าการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการต่อเนื่องตั้งแต่การจัดทำหลักสูตรฉบับร่าง ทดลองใช้ จัดทำหลักสูตรฉบับจริง ปรับปรุงกระบวนการใช้ และปรับปรุงตัวหลักสูตรซึ่งอาจจะต้องหมุนเวียนกระทำซ้ำต่อเนื่องจนกว่าจะเปลี่ยนหลักสูตรทั้งหมดให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

พูนสุข อุดม (2556 : 163) ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการสร้างแผนหรือแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์ที่จัดทำโดยบุคคลในระดับสถานศึกษาเพื่อใช้พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ส่วนที่เป็นหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดจากส่วนกลางที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพชุมชนและท้องถิ่นซึ่งพัฒนาโดยเขตพื้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ส่วนเพิ่มเติมที่สถานศึกษาพัฒนาขึ้น เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับความสนใจ ความต้องการและความถนัดของผู้เรียนรวมทั้งความเหมาะสมกับสภาพสังคม

พัชรินทร์ ประทุมมาลี (2556 : 23) สรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมหรือสภาพสังคมเศรษฐกิจของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์

จากการศึกษาความหมายของจากนักการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ เพื่อให้มีประสิทธิภาพสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรเป็นการทำงานที่เป็นระบบ มีการศึกษาข้อมูลทั้งแนวลึกและแนวกว้างเพื่อให้ได้หลักสูตรที่ดีมีประสิทธิภาพโดยยึดความต้องการของสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นหลัก

หลักสูตรฐานสมรรถนะและการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ

หลักสูตรฐานสมรรถนะ

การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ (Competency - based Learning) การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ หมายถึง ระบบการสอน การประเมิน การให้ระดับคะแนน (Grading) และการรายงานทางการศึกษาที่อยู่บนฐานการแสดงออกของนักเรียนที่ได้เรียนความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่พวกเขาถูกคาดหวังให้เรียนที่พวกเขาก้าวหน้าขึ้นโดยผ่านการศึกษาของพวกเขา ในโรงเรียนของรัฐ ระบบฐานสมรรถนะใช้มาตรฐานการเรียนรู้ของรัฐกำหนดความคาดหวังทางวิชาการ และนิยาม “สมรรถนะ” หรือ “ความชำนาญ” ในคอร์ส ขอบเขตวิชา หรือระดับชั้นที่จัดให้ (แม้ว่าชุดมาตรฐานอื่นอาจจะถูกใช้ด้วย รวมถึงมาตรฐานต่าง ๆ ที่ถูกพัฒนาโดยเขตพื้นที่และโรงเรียนหรือโดยองค์กรตามสาระวิชา) เป้าหมายทั่วไปของการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ คือ เพื่อทำให้มั่นใจว่าผู้เรียนจะได้รับความรู้และทักษะที่ถือว่าสำคัญต่อความสำเร็จในโรงเรียน การศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิต

นักการศึกษาและหน่วยงานได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาที่เน้นสมรรถนะไว้ดังนี้

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander. 1981 : 30 - 39) กล่าวว่า การออกแบบหลักสูตรหรือการจัดการศึกษาตามแนวคิดนี้ มีขั้นตอนการพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้น เช่น การระบุภาระงานหรืองานที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติได้ กำหนดว่าผู้เรียนควรรู้อะไร ควรทำอะไรได้บ้างเพื่อให้บรรลุหรือสามารถปฏิบัติงานนั้นได้ จัดลำดับเนื้อหาหรือภาระงาน การปฏิบัติงานจากพื้นฐานสู่เนื้อหาที่ลึกซึ้งอย่างเป็นระบบสอดคล้องสัมพันธ์กัน และวัดประเมินภาระงานเป้าหมายที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามผลลัพธ์ที่กำหนด และได้แสดงทัศนะเพิ่มเติมว่าหลักสูตรตามแนวคิดนี้มีข้อจำกัดที่เป็นปัญหาหากนำไปใช้กับการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อการเรียนทั่วไป แต่เป็นแนวคิดที่ดีหากนำไปใช้กับการศึกษาที่มีเป้าหมายเฉพาะ

ธำรง บัวศรี (2535 : 20) ได้กล่าวถึงหลักสูตรฐานสมรรถนะไว้ว่า หลักสูตรที่ยึดความสามารถ ของผู้เรียนเป็นหลัก การออกแบบหลักสูตรตามแนวคิดนี้จะมีการกำหนดเกณฑ์ความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติ ได้หลักสูตรที่เรียกว่า หลักสูตรเกณฑ์ความสามารถ จัดทำขึ้นเพื่อประกันว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับหนึ่ง ๆ จะมีทักษะและความสามารถในด้านต่าง ๆ ตามที่ต้องการ เป็นหลักสูตรที่ไม่ได้ มุ่งเรื่องความรู้หรือเนื้อหาวิชาที่อาจมีความเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา แต่จะมุ่งพัฒนาในด้านทักษะ ความสามารถ เจตคติและค่านิยม อันจะมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันและอนาคตของผู้เรียนในอนาคต หลักสูตรนี้มีโครงสร้างแสดงให้เห็นถึงเกณฑ์ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนปฏิบัติในแต่ละระดับการศึกษา และในแต่ละระดับชั้น ทักษะและ

ความสามารถจะถูกกำหนดให้มีความต่อเนื่องกัน โดยใช้ทักษะและความสามารถที่มีในแต่ละระดับเป็นฐานสำหรับเพิ่มพูนทักษะและความสามารถในระดับต่อไป

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2561 : 1) การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ ครูจะมีมาตรฐานสมรรถนะและจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงสมรรถนะที่จัดไว้อย่างเป็นลำดับ เป็นกรอบในการจัดการเรียนสอน ครูมีเป้าหมายที่จะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนทำอะไรได้ (ในระดับที่กำหนด) ครูจะต้องวิเคราะห์ว่า ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้อะไร จึงจะช่วยให้ทำให้สิ่งนั้นได้ ซึ่งเอื้อให้มีการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์และลดสาระการเรียนรู้ที่ไม่จำเป็น ผู้เรียนต้องได้รับความรู้และฝึกใช้ความรู้ในการทำรวมทั้งพัฒนาคุณลักษณะที่ควรจะต้องมีในการทำสิ่งนั้นให้ประสบผลสำเร็จได้ในระดับที่กำหนด ครูจัดการเรียนรู้เชิงรุก ให้เรียนได้เรียนรู้จากการคิด การปฏิบัติ การลงมือทำ การได้รับข้อมูลย้อนกลับ การปรับปรุง พัฒนา และได้รับการส่งเสริมให้นำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดสมรรถนะในระดับที่ต้องการโดยผู้เรียนแต่ละคน อาจจะใช้เวลาในการเรียนรู้มากน้อยแตกต่างกันได้

คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (ออนไลน์. ม.ป.ป.) การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ มีดังนี้

1. การเรียนการสอนที่มีจุดประสงค์การเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นเป้าหมาย คือ มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวมในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิต

2. การเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เรียนรู้เพื่อให้สามารถใช้การได้จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตจริงเป็นการเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ไม่ใช่การเรียนเพื่อรู้เท่านั้น

3. การเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติ โดยมีชุดของเนื้อหาความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการนำไปสู่สมรรถนะที่ต้องการ จึงทำให้สามารถลดเวลาเรียนเนื้อหาที่จำเป็นในระดับที่ลึกซึ้งขึ้น และมีโอกาสได้ฝึกฝนการใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะในระดับที่ลึกซึ้งขึ้น และมีโอกาสได้ฝึกฝนการใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เรียนเกิดสมรรถนะในระดับชำนาญหรือเชี่ยวชาญ

4. การเรียนการสอนที่มีการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปงานใดงานหนึ่ง จะได้รับการนำไปใช้เพื่อความสำเร็จของการปฏิบัติงาน การเรียนการสอนเป็นการบูรณาการมากขึ้น

5. ผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการเรียนรู้ และมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ไปตามความถนัดและความสามารถของตน สามารถไปได้เร็ว ช้าแตกต่างกันได้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

6. การให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเพื่อการปรับปรุงพัฒนา เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะประสบความสำเร็จ

ปัจจุบันการศึกษาในระดับต่าง ๆ ในหลายประเทศ ได้นำแนวคิดฐานสมรรถนะมาเป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตร ดังเช่น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของประเทศไทยที่เป็นหลักสูตรเน้นผลิตผล (Outcome - based Curriculum) หรือที่เรียกว่าหลักสูตรที่ใช้ผลลัพธ์เป็นฐาน (วารีรัตน์ แก้วอุไร และคณะ. 2554 : 21) ซึ่งหมายถึงหลักสูตรที่มิได้เน้นแค่ความรู้ ทักษะและเจตคติ แต่รวมถึงความสามารถที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ (Performance) เมื่อเรียนจบหลักสูตรจึงกล่าวได้ว่าหลักสูตรอิงผลิตผลหรือหลักสูตรที่ใช้ผลลัพธ์เป็นฐาน (Outcome - based Curriculum) มีลักษณะเป็นหลักสูตรอิงสมรรถนะ (Competency - based Curriculum)

จากการศึกษาของนักวิจัยสามารถสรุปได้ว่า การศึกษาที่เน้นสมรรถนะมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน หรือมุ่งพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะและเจตคติ มาบูรณาการในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ มิได้มุ่งเน้นความรู้ มีการจัดลำดับเนื้อหา ภาระงานหรือการปฏิบัติงานจากพื้นฐานสู่เนื้อหาที่ลึกซึ้งอย่างเป็นระบบสอดคล้องสัมพันธ์กัน และมีการวัดประเมินภาระงานเป้าหมายที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามผลลัพธ์ที่กำหนด

1. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ

หลักสูตรในฐานะที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพคน ควรปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาหลักสูตร จากเดิมที่เคยให้ความสำคัญกับเนื้อหาวิชาเปลี่ยนเป็นหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะหรือเน้นความสามารถของผู้เรียน เพื่อให้มีความพร้อมและเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันและมีความสามารถในการแข่งขันที่สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

แนวคิดสมรรถนะอธิบายด้วยโมเดลภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model) ดังภาพที่แสดงด้านล่าง ซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคลเปรียบเทียบได้กับภูเขาน้ำแข็ง โดยมีส่วนที่เห็นได้ง่ายและพัฒนาได้ง่าย คือ ส่วนที่ลอยอยู่เหนือน้ำ นั่นคือองค์ความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่บุคคลมีอยู่ และส่วนใหญ่ที่มองเห็นได้ยากอยู่ใต้ผิวน้ำ ได้แก่ แรงจูงใจ อุปนิสัย ภาพลักษณ์ภายใน และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม ส่วนที่อยู่ใต้น้ำนี้มีผลต่อพฤติกรรมในการทำงานของบุคคลอย่างมาก และเป็นส่วนที่พัฒนาได้ยาก

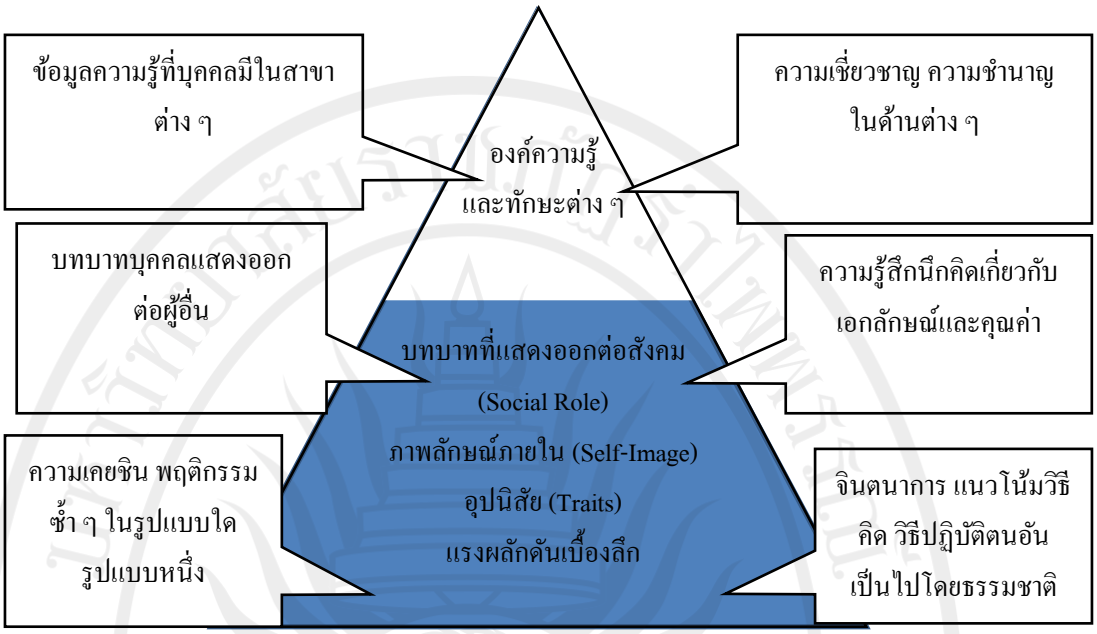

ภาพประกอบ 2 โมเดลภูเขาน้ำแข็ง Iceberg Model

ปัจจุบันการศึกษาในระดับต่าง ๆ ในหลายประเทศ ได้นำแนวคิดฐานสมรรถนะมาเป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตร ดังเช่น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของประเทศไทยที่เป็นหลักสูตรเน้นผลิตผล (Outcome - based Curriculum) หรือที่เรียกว่าหลักสูตรที่ใช้ผลลัพธ์เป็นฐาน (วารีรัตน์ แก้วอุไร และคณะ. 2554 : 21) ซึ่งหมายถึงหลักสูตรที่มิได้เน้นแค่ความรู้ ทักษะและเจตคติ แต่รวมถึงความสามารถที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ (Performance) เมื่อเรียนจบหลักสูตร จึงกล่าวได้ว่าหลักสูตรอิงผลิตผลหรือหลักสูตรที่ใช้ผลลัพธ์เป็นฐาน (Outcome - based Curriculum) มีลักษณะเป็นหลักสูตรอิงสมรรถนะ (Competency - based Curriculum)

2. ความหมายของสมรรถนะ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “สมรรถนะ” ที่แตกต่างกันไป ทั้งที่เป็นการให้ความหมายอย่างกว้าง ๆ และแบบเฉพาะเจาะจง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำว่า “Competency” หรือ “Competencies” มีความหมายเหมือนกับคำว่า “ผลการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ และทักษะ” ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้คำนิยามของคำว่า “Competency” ที่หมายถึง การรวมกันของทักษะ ความสามารถและความรู้ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานหรือภาระงานให้สำเร็จ (U.S. Department of Education. 2001 : 141; อ้างถึงใน Voorhees. 2001 : 1)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

โบเยตซิส (Boyatzis. 1982 : 58) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะพื้นฐานของบุคคล ได้แก่ แรงจูงใจ อุปนิสัย ทักษะ จินตภาพส่วนตน หรือบทบาททางสังคม หรือองค์ความรู้ ซึ่งบุคคลจำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลงานสูงกว่า/เหนือกว่าเกณฑ์เป้าหมายที่กำหนดไว้

สเปนเซอร์ และสเปนเซอร์ (Spencer and Spencer. 1993 : 9 - 11) ให้ความหมายที่สอดคล้องกับ McClelland ว่าสมรรถนะ คือ คุณลักษณะของบุคคล และได้ขยายความหมายของสมรรถนะไว้ว่า สมรรถนะเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล (Underlying Characteristic) เป็นเหตุหลักที่ส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือปฏิบัติงานได้ผลสูงสุด

ริชาร์ด (Richard. 2001 : 122) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สมรรถนะ หมายถึง ข้อความพรรณนาเกี่ยวกับทักษะ ความรู้และเจตคติ ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมหรือภาระงานใดภาระงานหนึ่ง ในขณะที่คลาร์ก (Clark. 1999 : 10; อ้างถึงใน Abu Sharbain and Tan. 2012 : 14 - 22) ได้แสดงทัศนะที่ตรงข้ามกับริชาร์ด แต่สอดคล้องกับ Docking ไว้อย่างน่าสนใจว่า เจตคติสามารถเปลี่ยนแปลงหรือแปรผันได้ตามบริบทที่แตกต่างกัน แต่สมรรถนะเป็นสิ่งที่ฝังลึกในตัวบุคคลไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ดังนั้นคลาร์กจึงคิดว่า เจตคติไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะ แต่เจตคติเป็นตัวช่วยหรือส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติหรือการแสดงออก ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า สมรรถนะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้บุคคลสามารถแสดงออกหรือปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ดี แต่เจตคติช่วยให้เกิดความปรารถนาที่จะแสดงออกหรือปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ดี

ดูบอล และคณะ (Dubois and et al. 2004 : 16) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะที่ทุกคนมีและใช้ได้อย่างเหมาะสม เพื่อผลักดันให้ผลการปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ได้แก่ ความรู้ ทักษะ บุคลิกภาพ แรงจูงใจทางสังคม ลักษณะนิสัยส่วนบุคคล ตลอดจนรูปแบบความคิดและวิธีการคิด ความรู้สึกและการกระทำ

พชรวิทย์ จันทร์สิริ (2554 : 14) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สมรรถนะ เป็นกลุ่มพฤติกรรมในการทำงาน อันประกอบด้วย ความรู้ เจตคติ หรือคุณลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดในตำแหน่งงานนั้น ๆ ทั้งนี้สมรรถนะจะต้องสามารถวัดได้ สังเกตได้และสามารถพัฒนาได้

จากการศึกษาสมรรถนะผู้วิจัยสรุปได้ว่า สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถคุณลักษณะที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความรู้ (Knowledge) ความสามารถ (Ability) หรือทักษะ (Skills) และคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมส่วนบุคคล (Attributes) ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะนิสัยหรือบุคลิกประจำตัว (Trait) แรงจูงใจ (Motive) บุคลิกภาพ (Personality) ภาพลักษณ์ของตนเอง (Self-image) บทบาทที่แสดงออกในสังคม (Social Role) และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนมี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ในการทำงานหรือการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง สมรรถนะแสดงออกทางพฤติกรรมการปฏิบัติที่สามารถวัดและประเมินผลได้

3. องค์ประกอบของสมรรถนะ

นักการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการศึกษาฐานสมรรถนะ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาตามแนวคิดนี้ ดังรายละเอียด

นุแนน (Nunan. 1990 : 9) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการศึกษาตามแนวคิดแบบฐานสมรรถนะคือ ประเมินความจำเป็นของผู้เรียน เลือกสมรรถนะตามความจำเป็นนั้น ๆ จัดการเรียนการสอนให้เกิดผลการเรียนรู้ตามสมรรถนะที่กำหนด และประเมินผลการแสดงออกความสามารถในการใช้ภาษาตามสมรรถนะนั้น ๆ ซึ่งการประเมินผลควรทำอย่างต่อเนื่องเพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน

แมคเคิลแลนด์ (McClelland. 1993 : 2 - 3) เกิดจากองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการดังนี้

1. ทักษะ (Skill) หมายถึง สิ่งที่บุคคลกระทำได้ดี และฝึกปฏิบัติจนชำนาญ เช่น ทักษะการอ่าน

2. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรู้เฉพาะด้านของบุคคล เช่น ความรู้ ด้านภาษาอังกฤษ ความรู้ด้านการบริหารการศึกษา

3. ทัศนคติ ค่านิยม และความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง (Self - concept) เช่น คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self - confident) จะเชื่อว่าตนเองสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

4. บุคลิกประจำตัวบุคคล (Trait) เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลผู้นั้น เช่น เป็นคนที่น่าเชื่อถือ ไว้วางใจได้ มีคุณลักษณะเป็นผู้นำ

5. แรงจูงใจหรือแรงขับภายใน (Motive) ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่สิ่งที่เป็นเป้าหมาย เช่น บุคคลผู้มุ่งผลสำเร็จ (Achievement Orientation) จะพยายามทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายและปรับปรุงวิธีการทำงานของตนเองตลอดเวลา

องค์ประกอบทั้ง 5 ประการ ที่รวมกันเป็นคุณลักษณะเฉพาะของบุคคลและก่อให้เกิดสมรรถนะ เป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใน จะเห็นได้เฉพาะพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นได้เท่านั้น สเปนเซอร์และสเปนเซอร์ (Spencer and Spencer. 1993 : 11) ได้เปรียบเทียบคุณลักษณะดังกล่าวไว้ในโมเดลน้ำแข็ง (Iceberg Model) และอธิบายว่าคุณลักษณะของบุคคลแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่สามารถมองเห็นได้คือ ความรู้ และทักษะ ซึ่งสามารถพัฒนาได้ไม่ยากนัก ด้วยการศึกษาค้นคว้าทำให้เกิดความรู้ และการฝึกฝนปฏิบัติ ทำให้เกิดทักษะ และส่วนที่ซ่อนอยู่ภายในซึ่งสังเกตได้ยาก ได้แก่ ทัศนคติ ค่านิยม ความเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง บุคลิกลักษณะประจำตัวบุคคล รวมทั้งแรงจูงใจ เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ยาก

จากการศึกษาองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาฐานสมรรถนะสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญของการศึกษาฐานสมรรถนะคือ กำหนดผลการเรียนรู้ที่ชัดเจนและแสดงเกณฑ์ที่คาดหวัง เวลาสำหรับการเรียนการสอนและการประเมินผลที่ยืดหยุ่น จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อบรรลุเป้าหมายของผลการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลจะต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินการปฏิบัติได้หรือการแสดงออกอย่างชัดเจน การรับรองที่แสดงให้ทราบถึงความสำเร็จของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด มีปรับเลี่ยนหลักสูตรหรือโปรแกรมการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการ ตัวชี้วัด กระบวนการ หรือหลักฐานแสดงความก้าวหน้าของผู้เรียนเมื่อพบว่าผู้เรียนยังขาดความสามารถตามมาตรฐาน

4. ความหมายของหลักสูตรฐานสมรรถนะ

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรสมรรถนะไว้ดังนี้

โรมัน นิโคลอฟ และคณะ (Roumen Nikolov and et al. Online. 2014; อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2562 : 60) ได้อธิบายไว้ ในเอกสาร Competence - based Framework for Curriculum Development ว่า มโนทัศน์เรื่องสมรรถนะนี้สามารถต่อเชื่อมโลกของการศึกษา การฝึกอบรม การจัดการความรู้ และการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ นักวิจัยทางด้านสมรรถนะหลายท่านได้ให้คำนิยามต่าง ๆ ว่า สมรรถนะคือ อุปนิสัยและคุณลักษณะเด่นที่คงทนซึ่งเป็นตัวกำหนดการกระทำ คุณลักษณะที่เด่นชัดซึ่งแยกแยะผู้กระทำที่สำเร็จออกจากคนอื่น ความสามารถที่จะบรรลุถึงเป้าหมาย แนวโน้มลักษณะนิสัยภายใน ที่ให้บุคคลรับมือได้ดีกับบทบาทหรือสถานการณ์ ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่แสดงออกในงาน

เคนยา อินสตัสทู ออฟ คูริคูรัม เดเวอร์ลอปเมนท์ (Kenya Institute of Curriculum development - 4ICD. 2017 : 364) นิยามไว้ว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency - based Competence) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นในสิ่งที่ผู้เรียนได้รับการคาดหวังให้กระทำมากกว่ารวมความสนใจส่วนใหญ่ในสิ่งที่พวกเขาได้รับการคาดหวังให้รู้ในหลักการ หลักสูตรที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและปรับเปลี่ยนตามความต้องการที่เปลี่ยนแปลงของผู้เรียน ครู และสังคม อันบอกเป็นนัยว่าผู้เรียนทั้งได้รับและประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติในการแก้ไขสถานการณ์ที่พวกเขาเผชิญในชีวิตประจำวัน ตามแนวโน้มกระแสโลกที่เน้นเรื่องสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 สมรรถนะแกนหลักของ 4IDC มีดังนี้คือ

1. การติดต่อสื่อสารและการร่วมมือ
2. การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ไขปัญหา
3. ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ

4. ความเป็นพลเมือง

5. สมรรถนะในตนเอง

6. ความรู้พื้นฐานทางดิจิทัล

7. การเรียนรู้วิธีการเรียน

5. ลักษณะสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ

หลักสูตรฐานสมรรถนะแตกต่างจากหลักสูตรปัจจุบัน คือ การกำหนดเป้าหมายจะมุ่งไปที่สมรรถนะของผู้เรียนว่า ผู้เรียนจะต้องทำอะไรได้ ซึ่งต่างจากหลักสูตรอิงมาตรฐานที่มาตรฐานและตัวชี้วัดจำนวนมากเน้นไปที่ผู้เรียนว่า ต้องรู้อะไร หลักสูตรสมรรถนะเน้นทักษะ (Skill) ในขณะที่หลักสูตรอิงมาตรฐานเน้นเนื้อหาสาระ หลักสูตรสมรรถนะจึงเป็นหลักสูตรที่ยึดความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติได้เป็นหลัก เพื่อประกันว่า ผู้ที่จบการศึกษาระดับหนึ่ง ๆ จะมีทักษะและความสามารถในด้านต่าง ๆ ตามที่ต้องการ

เกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) คือ ผลการเรียนรู้ ซึ่งคาดหวังให้ผู้เรียนสามารถทำได้เมื่อเรียนจบหน่วยนี้ ดังนั้น การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหน่วยสมรรถนะนี้ ต้องกำหนดจุดประสงค์การปฏิบัติ (Performance Objective) หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยให้ความรู้และการฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ สามารถปฏิบัติงานได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด และการประเมินผลต้องสอดคล้องกับเกณฑ์การปฏิบัติ จึงจะเกิดการเรียนการสอนและการประเมินผลแบบฐานสมรรถนะ เพราะใช้สมรรถนะเป็นตัวกำหนดตั้งแต่การจัดการเรียนการสอนจนถึงการประเมินผล ซึ่งการประเมินผล สามารถใช้รูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ การสังเกต (Observation) การสาธิตและตั้งคำถาม (Demonstration and Questioning) แบบทดสอบและข้อสอบอัตนัย (Pen and Paper Test and Essays) ซึ่งใช้ประเมินด้านความรู้ การสอบปากเปล่า (Oral Test) การทำโครงงาน (Projects) สถานการณ์จำลอง (Simulations) แฟ้มผลงาน (Portfolios) การประเมินผลโดยการใช้คอมพิวเตอร์ (Computer - based Assessment) ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเป็นเครื่องมือในการสร้างแบบทดสอบและบันทึกผลได้ (สุจิตรา ปทุมลังการ์. 2552 : 285) มีรายละเอียดดังนี้

1. กำหนดผลการเรียนรู้อย่างชัดเจนว่าผู้เรียนสามารถทำอะไรได้เมื่อจบหลักสูตร (Course Outcomes /Performance Outcomes)

2. ใช้มาตรฐานสมรรถนะเป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตร กำหนดเนื้อหา วางแผนการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล ทำให้การเรียนการสอนเชื่อมโยงกับการประเมินผลและการรับรองคุณวุฒิ

3. มีเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) เพื่อใช้ในการประเมินผลผู้เรียนที่แน่นอน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

มาตรฐานสมรรถนะเป็นข้อกำหนดความรู้ และทักษะ และนาความรู้และทักษะนั้น ๆ ไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน โดยปฏิบัติงานให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด (Competency Standards Reflect the Sspecification of the Knowledge and Skill and the Application of that Knowledge and Skill to the Standard of Performance Required in Employment)

การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในหลักสูตรแบบฐานสมรรถนะ จึงมีกรอบมาตรฐานสมรรถนะ เป็นตัวกำหนดความรู้ และทักษะที่คาดหวังว่าผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติภาระงาน / กิจกรรมต่าง ๆ ได้เมื่อเรียนจบหลักสูตร และสามารถวัดและประเมินผลได้ตามเกณฑ์การปฏิบัติที่กำหนด

จากการศึกษาหลักสูตรฐานสมรรถนะ สรุปได้ว่า หลักสูตรแบบฐานสมรรถนะ เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานสมรรถนะ เป็นตัวกำหนดความรู้ ทักษะที่คาดหวังว่า ผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติกิจกรรม ๆ หรือภาระงาน เมื่อเรียนจบหลักสูตร และสามารถวัดและประเมินผลได้ตามเกณฑ์การปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนด

การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ

การแสวงหารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องใช้ในการพัฒนาหลักสูตร และการสอนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นที่สุด เพราะรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเปรียบเสมือนแม่พิมพ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรให้สะดวก และรวดเร็วมากขึ้น การนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรต้องปรับปรุงให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงในชีวิต และสังคมของผู้ใช้ด้วย

1. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ

ปัจจุบันสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในหลายประเทศ ได้นำแนวทางการฝึกอบรมรูปแบบตามความสามารถหรือการฝึกอบรมฐานสมรรถนะมาใช้กับการจัดหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ หรือเรียกว่า เป็นหลักสูตรตามความสามารถหรือหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency - based Curriculum) ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากผู้กำหนดนโยบาย และผู้นำด้านหลักสูตรของประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง (สุจิตรา ปทุมลังการ์. ออนไลน์. 2554) นักพัฒนาหลักสูตรได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะไว้ดังนี้

คิม (Kim. 2015 : 285) ได้นำเสนอกระบวนการพัฒนาและใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะด้วยกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน 3 ขั้นตอน คือ

1. การระบุสมรรถนะ (Identifying Competencies)
2. การเชื่อมโยงสมรรถนะสู่รายวิชา (Linking Competencies to Courses)
3. การประเมินสมรรถนะตามหลักสูตร (Assessing Competencies in Curriculum)

สถาบันวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

โดยคิม (Kim. 2015 : 286) ได้กล่าวว่า กรอบเชิงทฤษฎีที่นำมาสู่กระบวนการพัฒนาและใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะดังกล่าวนี้ เกิดจากแนวทางและกรณีศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการวางแผนหลักสูตรหรือโปรแกรมบนฐานสมรรถนะ (อาทิเช่น จากงานของ Calhoun, Rowney, Eng, & Hoffman, 2005; Center for Health Policy, Columbia University School of Nursing & Association of Teachers of Preventive Medicine, 2004; Chyung, Stepich, & Cox, 2006; Jones, Voorhees, & Paulson, 2002; Howard, Gladding, Kiguli, Andrews, & John, 2011) และกระบวนการพัฒนาและใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะดังกล่าวนี้ ได้ดังภาพประกอบ 4

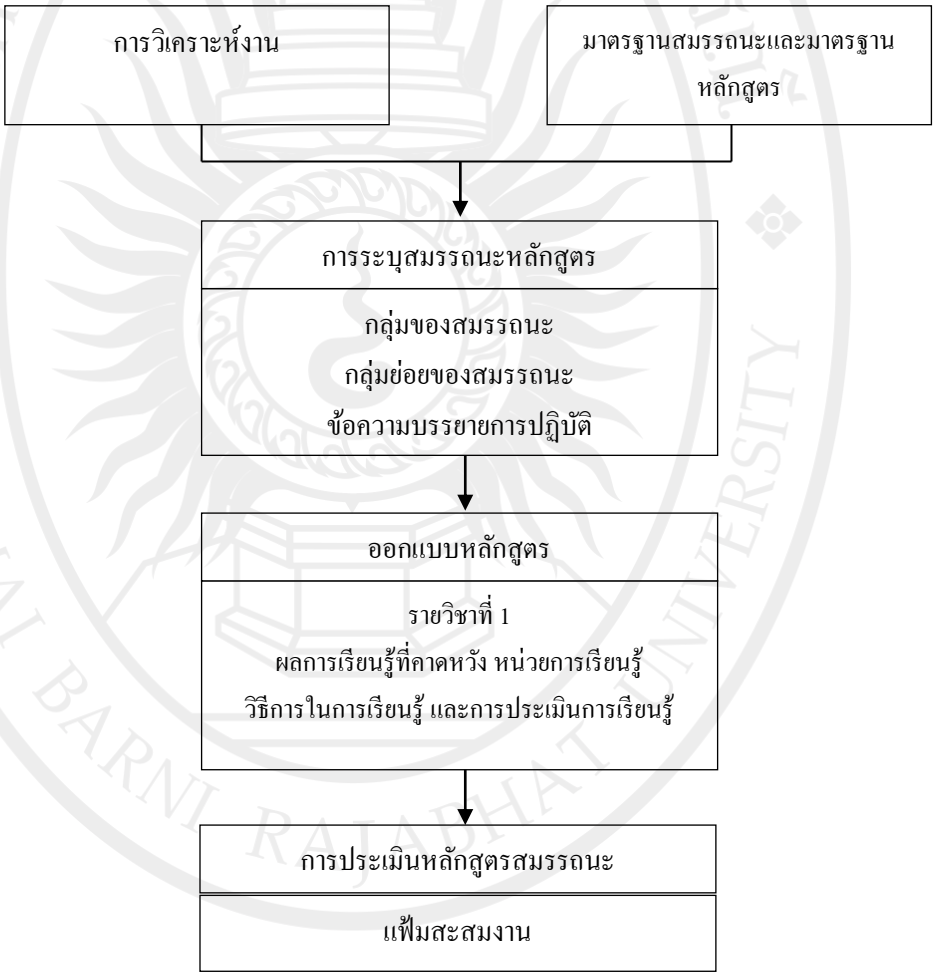

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพประกอบ 4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ

ที่มา : Kim. 2015 : 287

ซึ่งจากแผนภาพข้างต้น อธิบายได้ว่า

อันดับที่ 1 ต้องทำการทบทวนมาตรฐานสมรรถนะที่ได้รับการพัฒนาจากองค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ รวมถึงที่มีอยู่เดิมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับงานบรรณารักษ์ดิจิทัลที่ได้เคยมีการพัฒนาขึ้นมาก่อนหน้านี้ นอกเหนือจากนั้นต้องทำการวิเคราะห์งานบรรณารักษ์ดิจิทัล โดยต้องสังเคราะห์ ทักษะ สมรรถนะ และเป้าหมายที่ได้มีการระบุไว้ ซึ่งในการทบทวนในขั้นตอนนี้จะทำให้ได้ชุดของข้อความที่บรรยายถึงสมรรถนะของนักเรียน ซึ่งถือเป็นเป้าหมายความสำเร็จของหลักสูตรหรือของโปรแกรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน และชุดของข้อความบรรยายการปฏิบัติเหล่านั้น ต้องถูกจัดเป็นกลุ่มหรือจัดหมวดหมู่จนเป็นกลุ่มของสมรรถนะย่อยที่จะแสดงให้เห็นถึงทักษะที่นักเรียนจะต้องแสดงให้ปรากฏออกมาได้

อันดับที่ 2 คือ การนำกลุ่มของสมรรถนะเหล่านั้น มาใช้ในการออกแบบหลักสูตรฐานสมรรถนะการแปรรูปผลิตภัณฑ์ โดยในการออกแบบต้องทำให้ข้อความบรรยายการปฏิบัติมีสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของรายวิชาที่กำหนดขึ้น และสำหรับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ รวมถึงวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ได้ออกแบบขึ้น ก็ต้องนำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของรายวิชาที่ได้สร้างขึ้นมาด้วยเช่นเดียวกัน

อันดับที่ 3 จะเป็นการประเมินผลโปรแกรมหรือหลักสูตรที่ได้สร้างขึ้น โดยจะทำการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรโดยพิจารณาถึงผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน และเน้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนผ่านแฟ้มสะสมงาน

1. การระบุสมรรถนะ

สมรรถนะ ไม่ถือเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตร ไม่จำเป็นต้องระบุรายละเอียดของความรู้ ทักษะ หรือความสามารถพื้นฐาน หรือวิธีการเรียนรู้ หรือเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนรู้ แต่สิ่งที่จะต้องแสดงคือกรอบของผลลัพธ์การปฏิบัติงาน ที่คาดหวังให้เกิดการพัฒนาขึ้นในตัวผู้เรียน และต้องสามารถทำการวัดประสิทธิภาพของผลลัพธ์การปฏิบัติงานนั้น ๆ ได้ด้วย ดังนั้น หลักสูตรฐานสมรรถนะ จึงเป็นการจัดทำสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานที่ผู้สร้างหลักสูตรคาดหวังให้เกิดขึ้น โดยต้องระบุหลักการตรวจสอบเชิงประจักษ์ สำหรับการประเมินผลลัพธ์การปฏิบัติงานที่กำหนดให้ปฏิบัตินั้น ๆ ด้วย

2. การเชื่อมโยงสมรรถนะสู่หลักสูตร

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ขั้นตอนต่อไป คือ เป็นการวางแนวทางว่า นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร โดยต้องตอบคำถามต่อไปนี้ให้ได้ คือ

1. เนื้อหาที่จำเป็นต่อการสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะที่กำหนดไว้ตามหลักสูตรนี้คืออะไรบ้าง

2. วิธีการจัดการเรียนรู้หรือการจัดการเรียนการสอน ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะที่กำหนดไว้ตามหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะดำเนินการอย่างไร คำถามทั้งสองถือเป็นคำถามนำสู่กิจกรรมที่สำคัญ 2 ส่วน ด้วยกัน คือ การพัฒนารายวิชา และการออกแบบการจัดการเรียนรู้ หรือการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

2.1 การพัฒนารายวิชา ซึ่งแต่ละรายวิชา จะมีการนำเสนอขอบเขตคำอธิบายรายวิชา การจัดโครงสร้างรายวิชาในเป็นโมดูลหรือหน่วยการเรียนรู้ รวมถึงการระบุแหล่งเรียนรู้ การมอบหมายงาน เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้เข้าใจในเบื้องต้น แต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือแต่ละโมดูล จะเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ครอบคลุม สาระสำคัญ สื่อหรือแหล่งเรียนรู้ และการมอบหมายงาน เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้เข้าใจแนวทางในแต่ละโมดูล เป็นต้น

2.2 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ หรือการออกแบบการเรียนการสอน (Instructional Design) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ในรายวิชา ผู้จัดทำหลักสูตรได้ยึดแนวทางของลาสเนียร์ (Lanier. 2015 : 27 - 28; อ้างถึงใน Demer and et al. 2006 : 162 - 173) ที่กล่าวว่า กลยุทธ์และวิธีการจัดการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะ ต้องเน้นการปฏิบัติ ซึ่งต้องมีสภาพเสมือนใกล้เคียงกับสภาพการปฏิบัติงานจริงเท่าที่จะเป็นไปได้

3. การประเมินสมรรถนะตามหลักสูตร

เป้าหมายสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ คือ นักเรียนต้องมีความรู้ มีทักษะและมีความสามารถตามความต้องการเฉพาะของวิชาชีพ เพื่อเชื่อมโยงช่องว่างระหว่างความต้องการเฉพาะของวิชาชีพและโรงเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีโครงสร้างของการเชื่อมโยง ความรู้ ทักษะ ความสามารถกับการประเมินแบบอิงเกณฑ์ โดยคำถามสำคัญที่นำไปสู่การประเมิน มีด้วยกัน 2 ประการ คือ 1) นักเรียนเกิดสมรรถนะตามที่หลักสูตรกำหนดหรือไม่ 2) ถ้านักเรียนเกิดสมรรถนะตามที่หลักสูตรกำหนด สามารถยืนยันได้หรือไม่ว่า เกิดผลมาจากหลักสูตรฐานสมรรถนะที่นำไปใช้จริง มีวิธีการประเมินที่หลากหลายที่สามารถนำมาใช้ในการประเมินสมรรถนะ ซึ่งการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ถือเป็นวิธีการที่มีประสิทธิผลซึ่งนำมาใช้ได้ทั้งเป็นการประเมินระหว่างเรียนและการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน โดยแฟ้มสะสมงานจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนเห็นรายละเอียดของการดำเนินการตลอดกระบวนการปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการประเมินตนเอง นอกจากนี้ยังได้รับการยืนยันว่า แฟ้มสะสมงาน สามารถใช้เป็นวิธีการประเมินที่ดีสำหรับการประเมินสมรรถนะของนักเรียน โดยทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในการที่ต้องแสดงหลักฐานการปฏิบัติงานหรือหลักฐานซึ่งเป็นร่องรอยของการเรียนรู้และแสดงร่องร่อยของกระบวนการและวิธีการที่มีการพัฒนาและได้เกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมขึ้นได้อีกด้วย

สงัด อุทรานันท์ (2532 : 38 - 40) นำเสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอน ความสำคัญดังนี้

1. การกำหนดข้อมูลพื้นฐานเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและเป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาความต้องการของสังคมและผู้เรียนซึ่งจะช่วยให้สามารถจัดหลักสูตรให้สนองกับความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จัดเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งอีกขั้นหนึ่ง เป็นขั้นตอนที่มาหลังจากได้วิเคราะห์และได้ทราบสภาพปัญหา ตลอดจนความต้องการต่าง ๆ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นเป็นการมุ่งแก้ปัญหาและสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล อาจเป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีอยู่เดิม หรือจากการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการขึ้นมาใหม่ก็ได้

3. การคัดเลือกจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนการสอนที่จะนำมาจัดไว้ในหลักสูตรจะต้องผ่านการพิจารณากลั่นกรองถึงความเหมาะสมและจำเป็นต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล ขั้นนี้มุ่งที่จะหาเกณฑ์มาตรฐานเพื่อใช้ในการวัดและประเมินผลว่า จะวัดและประเมินผลอะไรบ้างจึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

5. การทดลองใช้หลักสูตร ขั้นตอนนี้จะมุ่งศึกษาหาจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องต่าง ๆ ของหลักสูตรหลังจากได้มีการร่างหลักสูตรเสร็จแล้ว ทั้งนี้เพื่อหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรให้ได้ดียิ่งขึ้น

6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร หลังจากได้มีการยกร่างหลักสูตร หรือได้ทำการทดลองใช้หลักสูตรแล้ว ก็ควรมีการประเมินผลจากการใช้ว่าเป็นอย่างไร มีส่วนไหนบ้างที่ควรจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขบ้าง ถ้ามีจุดอ่อนหรือไม่เหมาะสมตรงไหนก็จะต้องปรับปรุงให้เป็นที่เหมาะสมก่อนนำออกไปใช้จริงต่อไป

7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนนาไปใช้ หลังจากได้มีการตรวจสอบและประเมินผลเบื้องต้นแล้วหากพบว่าหลักสูตรมีข้อบกพร่องจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องหรือเหมาะสมก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษาจริง ทั้งนี้เพื่อให้การใช้หลักสูตรบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การดำเนินการตามกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้จัดได้ว่าเป็นวัฏจักรที่มีความต่อเนื่องกัน ซึ่งหากขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไปแล้วการพัฒนาหลักสูตรนั้นจะขาดความสมบูรณ์ ดังภาพประกอบ 4

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

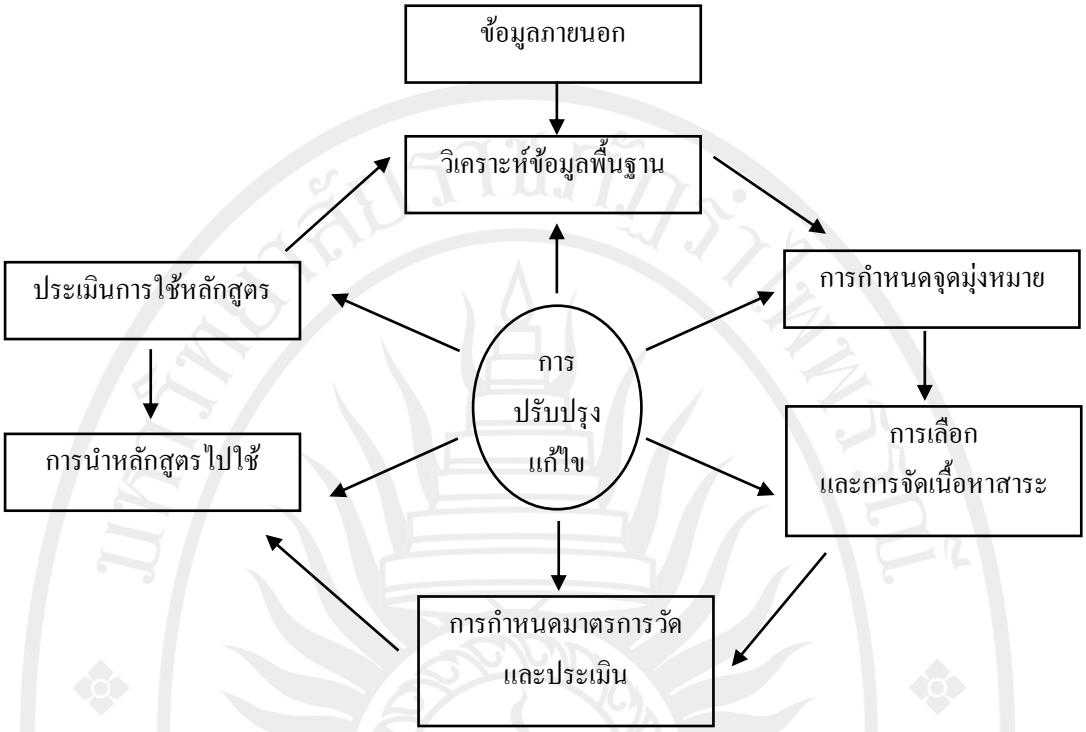

ภาพประกอบ 4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ สงัด อุทรานันท์

รัตนะ บัวสนธ์ (2562 : 3 - 4) การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรหมายถึงการใช้วิธีการวิจัยที่เรียกว่า “วิจัยและพัฒนา” (Research and Development : R+D) เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรทั้งนี้วิจัยและพัฒนาเป็นคำที่มีความหมายกลางๆและเป็นลักษณะหนึ่งของงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ได้ในทุกสาขาวิชาชีพซึ่งคำว่า “วิจัยและพัฒนา” จะหมายถึงการดำเนินงานพัฒนา (ผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรม) โดยใช้วิธีวิจัยในการสร้างและตรวจสอบประเมินคุณภาพโดยที่วิจัยและพัฒนาเป็นการดำเนินงานในลักษณะเป็นวัฏจักรต่อเนื่องกันไประหว่างวิจัยและพัฒนา ดังภาพประกอบ 5

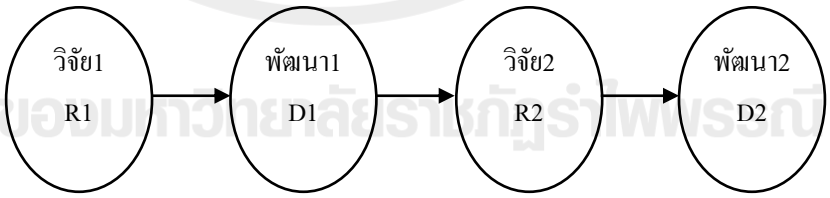

ภาพประกอบ 5 การดำเนินงานวิจัยและพัฒนา

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

หลักสูตรฐานสมรรถนะนี้ จึงเลือกใช้แฟ้มสะสมงานเป็นเครื่องมือในการประเมินสมรรถนะของนักเรียน โดยนักเรียนจะต้องจัดทำแฟ้มสะสมงาน โดยจัดทำภาพประกอบสิ่งประดิษฐ์ของนักเรียนเป็นร่องร่อยเพื่อระบุหรือแสดงให้เห็นถึงการได้มาของผลการปฏิบัติงานและแสดงถึงความเชี่ยวชาญของนักเรียนตามสมรรถนะที่หลักสูตรคาดหวัง โดยกำหนดให้นำเสนอให้ครอบคลุม 3 องค์ประกอบ ต่อไปนี้คือ 1) หลักฐานความสามารถตามสมรรถนะที่หลักสูตรคาดหวัง 2) การเขียนบรรยายเพื่อสนับสนุนให้เห็นว่าเกิดการพัฒนาในสมรรถนะที่หลักสูตรคาดหวัง 3) การประเมินตนเอง

จากการศึกษารายละเอียดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะจากเอกสารต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงได้ กำหนดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ ออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (การวิจัย : Research 1) ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร (การพัฒนา : Development 1) ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร (การวิจัย : Research 2) และขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร (การพัฒนา : Development 2) และในขั้นตอนการสร้างหลักสูตรฐานสมรรถนะผู้วิจัยได้เลือกขั้นตอนของคิม (Kim (2015 : 285) ได้นำเสนอกระบวนการ พัฒนาและใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ ด้วยกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน 3 ขั้นตอน คือ 1) การระบุสมรรถนะ (Identifying Competencies) 2) การเชื่อมโยงสมรรถนะสู่รายวิชา (Linking Competencies to Courses) 3) การประเมินสมรรถนะตามหลักสูตร (Assessing competencies in Curriculum) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะที่มีโครงร่างที่ชัดเจน สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะต้องคำนึงถึงประเด็นดังต่อไปนี้ 1) กำหนดมาตรฐานสมรรถนะโดยครูผู้สอน หรือคณะกรรมการผู้รับผิดชอบ ร่วมกันกำหนดสมรรถนะรายวิชาจากการสำรวจหน้าที่ของงานโดยสำรวจสถานประกอบการ ผู้บริหารหน่วยงานหรือพนักงานระดับปฏิบัติงานเป็นต้น 2) กำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้เรียนหรือจัดทำระดับความเข้าใจของผู้เรียน นอกจากนี้ความแตกต่างของครูผู้สอนหรือผู้จัดทำหลักสูตรอาจมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันมีผลต่อโครงสร้างหลักสูตรได้ ครูผู้สอนจึงต้องคำนึงว่าสิ่งใดมีความจำเป็นต้องกำหนดไว้เป็นวัตถุประสงค์หรือผลลัพธ์ และสิ่งใดที่ต้องประเมินทั้งหมดในหลักสูตรนั้น ๆ โดยจะสามารถตอบสนองความต้องการของสังคม และเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรสมรรถนะได้ในลำดับต่อไป

สถาบันวิทยบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

2. การจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ

การจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ หมายถึง การวางแผน การสอนของหลักสูตรรายวิชาที่เกิดจากการศึกษาและกำหนดแนวทาง และวิธีการตั้งแต่ก่อนการสอน ขณะดำเนินการสอน และหลังการสอน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะด้านความรู้ทักษะ

และเจตคติ ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา ส่งผลให้ผู้เรียนที่ได้ผ่านการเรียนจบหลักสูตรรายวิชานั้นแล้วสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายของจุดประสงค์รายวิชาและสมรรถนะรายวิชาองค์ประกอบของการจัดทำแผนการสอนฐานสมรรถนะ แบ่งได้เป็น 4 องค์ประกอบซึ่งจัดเป็นลำดับขั้น ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2560 : 1)

1. ขั้นศึกษาและจัดเตรียมทรัพยากรพื้นฐาน การวางแผนด้วยการเริ่มต้นจากการศึกษาวิเคราะห์ตลอดจนจัดเตรียมทรัพยากร นับเป็นองค์ประกอบที่เป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญมาก ภารกิจที่จะต้องทำในขั้นตอนนี้มีดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร หัวเรื่องตลอดจนขอบเขตของเนื้อหาที่กำหนดอย่างคร่าว ๆ ในหลักสูตร

1.2 สำรวจและวินิจฉัยผู้เรียน

1.3 สำรวจทรัพยากรอื่น ๆ เช่น งบประมาณสนับสนุน สิ่งอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอน เช่น อุปกรณ์สาธิต อุปกรณ์ช่วยสอน เป็นต้น

1.4 สำรวจสภาวะแวดล้อม ตลอดจนความรู้ความสามารถของผู้สอนที่จะต้องนำมาเพื่อใช้ในการพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมที่สุดต่อไป

2. ขั้นกำหนดแนวทางและวิธีการ ภายหลังจากศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นได้แล้วก็จะนำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดวิธีการสอนและสื่อการเรียนการสอน ภารกิจที่จะต้องกระทำในขั้นนี้ มีดังนี้

2.1 กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

2.2 กำหนดวิธีนำเข้าสู่บทเรียนและการสร้างแรงจูงใจ

2.3 กำหนดวิธีสอนในแต่ละขอบเขตเนื้อหาและวัตถุประสงค์

2.4 กำหนดสื่อการเรียนการสอน พร้อมกับการจัดเตรียมสื่อที่จำเป็นไว้อย่างพร้อม

2.5 กำหนดเวลาที่ใช้ในแต่ละขั้นตอน

กำหนดวิธีการประเมินผลผู้เรียน ตลอดจนเลือกและสร้างเครื่องมือต่าง ๆ ที่เหมาะสม เช่น ใบงาน ใบทดสอบ เป็นต้น

3. ขั้นดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการนำสิ่งที่ได้ศึกษาจัดเตรียมไว้มาใช้ในขั้นตอนนี้จะต้องพยายามใช้วิธีการที่จัดเตรียมไว้ ผู้สอนจะต้องใช้ความรู้และทักษะในการนำการเรียน ให้สำเร็จผลตามเป้าหมายและวิธีการ

4. ขั้นการประเมินผล เป็นขั้นของการตรวจสอบผลว่าปฏิบัติการที่ผ่านมาเป็นเช่นไร ผู้เรียนเข้าใจมากน้อยเพียงใด การเตรียมการในขั้นนี้จะต้องวางแผนไว้ล่วงหน้า เมื่อถึงขั้นตอนนี้ก็จะเป็นขั้นของการนำสิ่งที่เตรียมมาใช้ แล้วเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ

ของผู้เรียนในทันทีซึ่งก็จะป้อนข้อมูลกลับไปยังผู้เรียนเพื่อปรับความรู้ความเข้าใจให้เป็นไปตามเป้าหมายจากองค์ประกอบของการจัดระบบในการวางแผนการสอนดังกล่าวจะเป็นแนวทางพัฒนาเพื่อกำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะให้เป็นระบบโดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

4.1 ศึกษาหลักสูตร วัตถุประสงค์ทั่วไป ตลอดจนขอบเขตเนื้อหา

4.2 ศึกษาวินิจฉัยเกี่ยวกับตัวผู้เรียน

4.3 กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

4.4 เลือกวิธีการสอนตลอดจนสื่อการเรียนการสอน

4.5 ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน

4.6 ประเมินผลความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียน

4.7 ศึกษาข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำมาปรับปรุงวิธีสอนในครั้งต่อไป

จากการศึกษาการจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะสามารถสรุปได้ว่าผู้สอนจะต้องมีการวางแผนไว้ในทุกขั้นตอนอย่างละเอียดล่วงหน้า เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในบทเรียนได้มากที่สุด และในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนจะสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนและสภาพแวดล้อม โดยผู้สอนจำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มต้นก่อนการสอน ขณะดำเนินการสอน และประเมินผลความก้าวหน้าเป็นลำดับสุดท้าย

3. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

การวัดและประเมินผลสมรรถนะของผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นในการพิจารณาว่าผู้เรียนเกิดคุณภาพการเรียนรู้ตามจุดประสงค์สมรรถนะที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด ซึ่งมีรูปแบบและวัตถุประสงค์ต่างกันไป โดยการประเมินผลเพื่อการเรียนรู้เป็นกลวิธีในการวัดผลมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ และมีความมั่นใจในการการประเมินตนเองและผู้เรียนอื่น (Self - assessment และ Peer - assessment) เพื่อความเข้าใจในสมรรถนะของตนได้ลุ่มลึกยิ่งขึ้น อีกทั้งสามารถกำหนดแนวในการพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน การประเมินผลเพื่อการเรียนรู้จึงไม่ใช่เพียงแต่การให้คุณค่าของผลสัมฤทธิ์เท่านั้น แต่เป็นขั้นตอนแรกในการนำไปสู่การเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็งตามโมเดลการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Jones. 2005 : 438) โดยนักการศึกษาและหน่วยงานการศึกษาได้กล่าวถึง การวัดและประเมินสมรรถนะไว้ดังนี้

ขจรศักดิ์ ศิริมัย (2555 : 8) กล่าวไว้ว่า การวัดและประเมิน Competency แบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 3 กลุ่ม คือ

1. Tests of Performance เป็นแบบทดสอบที่ให้ผู้รับการทดสอบทำงานบางอย่าง เช่น การเขียนอธิบายคำตอบ การเลือกตอบข้อที่ถูกที่สุด หรือการคิดว่าถ้ารูปทรงเรขาคณิตที่แสดงบนจอหมุนไปแล้วจะเป็นรูปใด แบบทดสอบประเภทนี้ออกแบบมาเพื่อวัดความสามารถของบุคคล (Can Do) ภายใต้เงื่อนไขของการทดสอบ ตัวอย่างของแบบทดสอบประเภทนี้ ได้แก่ แบบทดสอบความสามารถทางสมองโดยทั่วไป (General Mental Ability) แบบทดสอบที่วัดความสามารถเฉพาะ เช่น Spatial Ability หรือความเข้าใจด้านเครื่องยนต์กลไก และแบบทดสอบที่วัดทักษะหรือความสามารถทางด้านร่างกาย

2. Behavior Observations เป็นแบบทดสอบที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตพฤติกรรมของผู้รับการทดสอบในบางสถานการณ์ แบบทดสอบประเภทนี้ต่างจากประเภทแรกตรงที่ผู้เข้ารับการทดสอบไม่ต้องพยายามทำงานอะไรบางอย่างที่ออกแบบมาเป็นอย่างดีแล้ว แต่จะวัดจากการสังเกตและประเมินพฤติกรรมในบางสถานการณ์ เช่น การสังเกตพฤติกรรมการเข้าสังคม พฤติกรรมการทำงานการสัมภาษณ์ก็อาจจัดอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย

3. Self Reports เป็นแบบทดสอบที่ให้ผู้ตอบรายงานเกี่ยวกับตนเอง เช่น ความรู้สึก ทัศนคติ ความเชื่อ ความสนใจ แบบทดสอบบุคลิกภาพ แบบสอบถาม แบบสำรวจความคิดเห็นต่าง ๆ การตอบคำถามประเภทนี้อาจจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่แท้จริงของผู้ตอบก็ได้ การทดสอบบางอย่าง เช่น การสัมภาษณ์อาจเป็นการผสมกันระหว่าง Behavior Observations และ Self Reports เพราะการถามคำถามในการสัมภาษณ์อาจเกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความคิด และทัศนคติของผู้ถูกสัมภาษณ์และในขณะเดียวกันผู้สัมภาษณ์ก็สังเกตพฤติกรรมของผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วย ในขณะเดียวกันเนื่องจาก Competency เป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม ดังนั้น การวัดหรือประเมินที่สอดคล้องที่สุด คือ การสังเกตพฤติกรรม ในการสังเกตพฤติกรรมนั้นมีสมมุติฐาน 2 ประการที่จะทำให้การสังเกตพฤติกรรมมีความถูกต้อง กล่าวคือ (1) ผู้ที่สังเกตและประเมินต้องทำด้วยความตรงไปตรงมา (2) ผู้ที่สังเกตและประเมินต้องใกล้ชิดเพียงพอที่จะสังเกตพฤติกรรมของผู้ที่ถูกประเมินได้ตามรูปแบบที่กำหนดไว้นั้นผู้บังคับบัญชาจะเป็นผู้ประเมิน Competency ของข้าราชการ โดยผู้บังคับบัญชาจะทำความเข้าใจกับความหมายและระดับของ Competency ที่จะประเมิน และประเมินว่าพฤติกรรมการทำงานโดยรวม ๆ ของข้าราชการผู้นั้นสอดคล้องกับระดับ Competency ที่ระดับใด โดยผู้บังคับบัญชาจะต้องหมั่นสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการทำงานของผู้ที่ถูกประเมินไว้เป็นระยะ ๆ เพื่อให้เป็นหลักฐานะยืนยันในกรณีที่ผู้ถูกประเมินไม่เห็นด้วยกับ ระดับ Competency ที่ได้รับการประเมิน

การวัดสมรรถนะทำได้ค่อนข้างลำบาก จึงอาศัยวิธีการ หรือใช้เครื่องมือบางชนิดเพื่อวัดสมรรถนะของบุคคล ดังนี้

1. ประวัติการทำงานของบุคคล ว่าทาอะไรบ้าง มีความรู้ ทักษะ หรือความสามารถอะไร เคยมีประสบการณ์อะไรมาบ้าง จากประวัติการทำงานทำให้ได้ข้อมูลส่วนบุคคล

2. ผลประเมินการปฏิบัติงาน (Performance Appraisal) ซึ่งจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานใน 2 ลักษณะ คือ

2.1 ผลการปฏิบัติที่เป็นเนื้องาน (Task Performance) เป็นการทำงานที่ได้เนื้องานแท้ ๆ

2.2 ผลงานการปฏิบัติที่ไม่ใช่เนื้องาน แต่เป็นบริบทของเนื้องาน (Contextual Performance) ได้แก่ ลักษณะพฤติกรรมของคนปฏิบัติงาน เช่น การมีน้ำใจเสียสละช่วยเหลือคนอื่น เป็นต้น

3. ผลการสัมภาษณ์ (Interview) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ อาจจะเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง คือ กำหนดคาสัมภาษณ์ไว้แล้ว สัมภาษณ์ตามที่กำหนดประเด็นไว้ กับการสัมภาษณ์แบบแบบไม่มีโครงสร้าง คือ สอบถามตามสถานการณ์ คล้ายกับเป็นการพูดคุยกันธรรมดา แต่ผู้สัมภาษณ์จะต้องเตรียมคำถามไว้ในใจ โดยใช้กระบวนการสนทนาให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สบายใจ ให้ข้อมูลที่ตรงกับสภาพจริงมากที่สุด

4. ศูนย์ประเมิน (Assessment Center) เป็นศูนย์รวมเทคนิคการวัดทางจิตวิทยาหลาย ๆ อย่างเข้าด้วยกัน รวมทั้งการสนทนากลุ่มแบบไม่มีหัวหน้ากลุ่มรวมอยู่ด้วยในศูนย์นี้

5. การประเมินผลการปฏิบัติงานแบบ 360 องศา (360) Degree Feedback หมายถึง การประเมินรอบด้าน ได้แก่ การประเมินจากเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และลูกค้า เพื่อตรวจสอบความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ

โดยการตรวจสอบสมรรถนะจะตรวจสอบว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสมรรถนะที่ต้องการหรือไม่ และมีข้อสังเกตดังนี้

1. เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ อธิบายได้
2. สามารถลอกเลียนแบบได้
3. มีผลกระทบต่อความก้าวหน้าขององค์กร
4. เป็นพฤติกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้หลายสถานการณ์
5. เป็นพฤติกรรมที่ต้องเกิดขึ้นบ่อย ๆ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ทางเลือกของการประเมิน Competency หากไม่ประเมิน Competency ด้วยการสังเกตจะสามารถประเมินด้วยวิธีใดได้บ้าง ทางเลือกคือ การจำแนกพฤติกรรมในแต่ละระดับ Competency ออกเป็นข้อ ๆ แล้วให้ผู้บังคับบัญชาตอบว่า ข้าราชการที่ถูกประเมินมีพฤติกรรมแบบนั้นน้อย ปานกลาง หรือมาก ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้แบบประเมินมีความยาวมากขึ้น นอกจากนั้น อาจมี

ความยุ่งยากในการวิเคราะห์คะแนน และมีค่าใช้จ่ายในการจ้างออกแบบเพิ่มขึ้น ที่สำคัญไม่ว่าจะประเมินแบบใด ถ้าผู้ประเมินไม่ได้ประเมิน อย่างตรงไปตรงมาผลการประเมินก็จะไม่เที่ยงตรงอยู่ดี

กระทรวงมหาดไทย (2556 : 1) กล่าวว่าการประเมินผลแบบฐานสมรรถนะ ไม่ได้ดีไปกว่าหรือแตกต่างไปจากวิธีการประเมินแบบเดิม (Traditional Assessment) หรือแบบอื่น ๆ เพียงแต่การเมินแบบฐานสมรรถนะให้ความสำคัญกับสมรรถนะที่กำหนด

ในการฝึกอบรมหรือศึกษาทางวิชาชีพ การประเมินผลที่เน้นการปฏิบัติ (Performance - based Assessment) เน้นที่กระบวนการเรียนรู้และการปฏิบัติ ซึ่งมักจะประเมินทักษะ 4 ด้าน คือ

1. ทักษะตามภาระงาน (Task Skills) ความสามารถในการปฏิบัติภาระงานแต่ละชิ้น

2. ทักษะการจัดการ (Task Management Skills) ความสามารถในการจัดการกับภาระงานและกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติภายใต้งานนั้น ๆ

3. ทักษะในคาดการณ์อุปสรรคปัญหาที่อาจเกิดขึ้น (Contingency Skills) การประเมินทักษะใช้ได้ดีโดย กำหนดสถานการณ์จาลอง

4. ทักษะตามบทบาทและงานที่รับผิดชอบและสภาพแวดล้อม (Job/Role Environment) รวมถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่น

วิธีการประเมินผลแบบฐานสมรรถนะ

1. เน้นกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) และมีการประเมินให้ความสำคัญกับการประเมินแบบย่อย (Formative Assessment) อย่าต่อเนื่อง เพื่อติดตามดูความก้าวหน้า วินิจฉัยจุดด้อย จุดเด่นของผู้เรียน ให้ข้อมูลย้อนกลับ และเป็นการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนไปด้วย ในขณะเดียวกันต้องมีการสอบสรุปการ (Summative Assessment) เพื่อวัดและตัดสินกระบวนการเรียนรู้ (The End of Learning Process) ตอนเรียนจบรายวิชา

2. ใช้การอิงเกณฑ์ (Criterion Referenced) วัดความสำเร็จในการปฏิบัติของผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้ ผู้เรียนได้รับการพัฒนา ใช้ศักยภาพตามความสามารถโดยไม่ต้องเปรียบเทียบกับผู้อื่นและตัดสินแบบอิงกลุ่ม

3. ประเมินสมรรถนะที่สำคัญ (Crucial Outcomes) ก่อนเพราะผลการเรียนรู้/การปฏิบัติของทุกสมรรถนะ มีความสำคัญไม่เท่ากัน บางสมรรถนะอาจมีความสำคัญกว่าอีกสมรรถนะหนึ่งที่ครูผู้สอนจำเป็นต้องตั้งข้อจำกัดในการเรียนรู้และการประเมินผล

4. บูรณาการสมรรถนะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ไม่ประเมินแยกตามหน่วยสมรรถนะ หรือหน่วยสมรรถนะย่อยออกจากกัน แม้ว่ากรอบมาตรฐานสมรรถนะจะกำหนดแยกเป็นหน่วยสมรรถนะ สมรรถนะย่อย และตัวบ่งชี้ ไม่ได้หมายความว่าผู้สอนจะต้องสอนหรือ

ประเมินผล แยกแต่ละสมรรถนะ เพราะในการจัดเนื้อหาการสอนแต่ละหน่วยอาจต้องเกี่ยวข้องกับสมรรถนะต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องหรือต่อเนื่องกัน

ในการวัดและประเมินหลักสูตรรายวิชาฐานสมรรถนะตามสภาพจริงจำเป็นจะต้องใช้เทคนิค/วิธีการที่ใช้ในการประเมินตามสภาพจริง เพื่อสังเกตการการกระทำ รวมถึงการแสดงออกหลาย ๆ ด้านของนักเรียนตามสภาพความเป็นจริง ทั้งในและนอกห้องเรียน ดังที่กรมวิชาการ (2542 : 1) ได้กล่าวถึงวิธีการประเมินโดยสังเขปดังนี้

1. การสังเกต เป็นวิธีที่ดีมากวิธีหนึ่งในการเก็บข้อมูลพฤติกรรมด้านการใช้ความคิด การปฏิบัติงาน และโดยเฉพาะด้านอารมณ์ ความรู้สึก และลักษณะนิสัยสามารถทำได้ทุกเวลาทุกสถานที่ ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน หรือในสถานการณ์อื่นนอกโรงเรียน เครื่องมืออื่น ๆ ที่ใช้ประกอบการสังเกต ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า แบบบันทึกระเบียนสะสม เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ใช้เก็บข้อมูลพฤติกรรมด้านต่างได้ดี เช่น ความคิด (สติปัญญา) ความรู้สึก กระบวนการขั้นตอนในการทำงาน วิธีแก้ปัญหา ฯลฯ อาจใช้ประกอบการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มั่นใจมากยิ่งขึ้น

3. การตรวจงานเป็นการวัดและประเมินผลที่เน้นการนำผลการประเมินไปใช้ทันที ใน 2 ลักษณะ คือ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนและเพื่อปรับปรุงการสอนของครู จึงเป็นการประเมินที่ควรดำเนินการตลอดเวลา เช่น การตรวจแบบฝึกหัด ผลงานภาคปฏิบัติ โครงการ/โครงงานต่าง ๆ เป็นต้น งานเหล่านี้ควรมีลักษณะที่ครูสามารถประเมินพฤติกรรมระดับสูงของนักเรียนได้ เช่น แบบฝึกหัดที่เน้นการเขียนตอบ เรียบเรียง สร้างสรรค์ (ไม่ใช้แบบฝึกหัดที่เลียนแบบข้อสอบเลือกตอบ ซึ่งมักประเมินได้เพียงความรู้ความจำ) งานโครงการ โครงงาน ที่เน้นความคิดขั้นสูงในการวางแผน จัดการดำเนินการ และแก้ปัญหาสิ่งที่ควรประเมินควบคู่ไปด้วยเสมอในการตรวจงาน (ทั้งงานเขียนตอบและปฏิบัติ) คือ ลักษณะนิสัยและคุณลักษณะที่ดีในการทำงาน

4. การรายงานตนเอง เป็นวิธีการให้เขียนบรรยายหรือตอบคำถามสั้น ๆ หรือตอบแบบสอบถามที่ครูสร้างขึ้น เพื่อสะท้อนถึงการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งความรู้ ความเข้าใจ วิธีคิด วิธีทำงานความพอใจในผลงาน ความต้องการพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น

5. การใช้บันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนผลงานนักเรียน โดยเฉพาะความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียนจากแหล่งต่าง ๆ เช่น จากเพื่อนครูโดยประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูล จากเพื่อนนักเรียนโดยจัดชั่วโมงสนทนาวิพากษ์ผลงาน

(นักเรียนต้องได้รับคาแนะนามาก่อนเกี่ยวกับหลักการ วิธีวิจารณ์เพื่อการสร้างสรรค์) จากผู้ปกครอง โดยจดหมาย/สารสัมพันธ์ที่ครู หรือโรงเรียนกับผู้ปกครองมีถึงกันโดยตลอดเวลา

6. การใช้ข้อสอบแบบเน้นการปฏิบัติจริง ในกรณีที่ครูต้องการใช้แบบทดสอบขอเสนอแนะให้ใช้แบบทดสอบภาคปฏิบัติที่เน้นการปฏิบัติจริง ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

6.1 ปัญหาต้องมีความหมายต่อผู้เรียน และมีความสำคัญเพียงพอที่จะแสดงถึงภูมิความรู้ของนักเรียนในระดับชั้นนั้น ๆ

6.2 เป็นปัญหาที่เลียนแบบสภาพจริงในชีวิตของนักเรียน

6.3 แบบสอบต้องครอบคลุมทั้งความสามารถและเนื้อหาตามหลักสูตร

6.4 นักเรียนต้องใช้ความรู้ความสามารถ ความคิดหลาย ๆ ด้านมาผสมผสานและแสดงวิธีคิดได้เป็นขั้นตอนที่ชัดเจน

6.5 ควรมีคำตอบถูกได้หลายคำตอบ และมีวิธีการหาคำตอบได้หลายวิธี

6.6 มีเกณฑ์การให้คะแนนตามความสมบูรณ์ของคำตอบอย่างชัดเจน

7. การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน แฟ้มสะสมงานหมายถึง สิ่งที่ใช้สะสมงานของนักเรียนอย่างมีจุดประสงค์ ที่แสดงให้เห็นถึงความพยายาม ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ในเรื่องนั้น ๆ หรือหลาย ๆ เรื่อง การสะสมนั้นนักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหา เกณฑ์การเลือก เกณฑ์การตัดสิน ความสามารถ/คุณสมบัติ หลักฐานการสะท้อนตนเอง

จากการศึกษาการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะสามารถสรุปได้ว่า การวัดและการประเมินผลควรกำหนดระดับสมรรถนะ เป็นการกำหนดระดับซึ่งจะบ่งชี้ถึงระดับความรู้ความสามารถ เจตคติในการปฏิบัติงาน โดยระดับความสามารถของสมรรถนะแต่ละระดับจะแตกต่างกันตามลักษณะงานและความเหมาะสมที่แสดงถึงสมรรถนะในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันตามลำดับ มีลักษณะการประเมินที่เป็นระบบที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะโดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายและมีการประเมินอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องนำเสนอจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ ผู้เรียนทราบ มีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน วิธีการให้คะแนนมีความยุติธรรม และผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมิน เพื่อให้ผลที่ได้การวัดและประเมินผลมีความถูกต้องและตรวจสอบได้ และผลการประเมินจะสะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ของหลักสูตรรายวิชาฐานสมรรถนะได้อย่างแท้จริง

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

สมรรถนะที่เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์

ความหมายของการแปรรูปผลิตภัณฑ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2557 : 6) ได้ให้ความหมายของการแปรรูป หรือการถนอมอาหาร หมายถึง การเก็บรักษาอาหารหรือแปรรูปอาหารทำให้อยู่ได้นานโดยไม่บูดเสีย และผลของการถนอมอาหารจะช่วยยืดอายุอาหาร การเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านสี กลิ่น รส เนื้อ สัมผัส และยังคงคุณค่าทางโภชนาการของอาหารไว้ การถนอมอาหารเป็นกระบวนการของการแปรรูป ด้วยวิธีหลายอย่าง ได้แก่ การดอง การแช่อิ่ม การตากแห้ง และการเชื่อม เป็นต้น

สรุปการถนอมอาหารและแปรรูปอาหารมีความสำคัญ คือ เป็นการกำจัด ยับยั้ง หรือทำลายจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคที่ปนเปื้อนมาในอาหารและจุลินทรีย์ที่ทำให้อาหาร เสื่อมเสีย ทำลายสารพิษต่าง ๆ จึงทำให้อาหารสามารถเก็บรักษาได้นานยิ่งขึ้น ลดปัญหาผลผลิตล้นตลาด ลดการขาดแคลนอาหาร มีอาหารบริโภคนอกฤดูกาล สะดวกในการขนส่งและในระหว่างกระบวนการถนอมและแปรรูปอาหารยังสามารถ เติมหรือลดสารอาหารบางอย่าง เช่น ไขมัน วิตามิน แร่ธาตุต่าง ๆ เพื่อเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการให้กับอาหารได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังทำ ให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีลักษณะหรือรสชาติแตกต่างไปจากเดิม และผู้บริโภคมีทางเลือกมากยิ่งขึ้น เช่น นมไขมันต่ำ เสริมวิตามินซี เป็นการสร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวในปัจจุบัน

พัฒนาการของการถนอมอาหารและแปรรูปอาหาร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2557 : 6) กล่าวว่า ในยุคก่อนประวัติศาสตร์สมัยที่มนุษย์ยังไม่รู้จักการเกษตรกรรมได้มีการเก็บ ถนอมรักษาอาหารเพื่อรับประทานในช่วงที่ขาดแคลนอาหาร เช่น ในฤดูหนาวหรือฤดู แล้ง โดยการนำอาหารมาหมกใต้หิมะเพื่อให้อาหารเย็นและเก็บได้นานขึ้น การนำมา รมควันเหนือกองไฟ การนำมาเก็บไว้ในถ้ำหรือห้องใต้ดินเพื่อเก็บอาหารให้เย็นในฤดู ร้อนและป้องกันอาหารแข็งในฤดูหนาว สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณชายทะเลจะนำ ปลาที่จับได้ไปตากจนแห้งและใส่เกลือเพื่อเป็นเสบียงในการเดินทาง ส่วนชาวอียิปต์ และชาวบาบิโลนจะนำองุ่นมาทำแอลกอฮอล์และน้ำส้มสายชูชาวจีนนำข้าวมาทำแอลกอฮอล์ถั่วเหลืองมาทำซีอิ้วและเต้าหู้ยี้ เป็นต้น

ในยุคเริ่มต้นของความก้าวหน้าในการถนอมและแปรรูปอาหารเริ่มจากยุคของนีโปเลียน ซึ่งมีการทำสงครามในพื้นที่ห่างไกล ทำให้เขาพบปัญหาการขาดแคลนเสบียงอาหาร เขาจึงตั้งรางวัลแก่ผู้ที่สามารถคิดค้นวิธีแก้ปัญหา โดยผู้ที่แก้ปัญหานี้ได้คือนิโคลัสแอปเพิร์ด พ่อครัวชาวฝรั่งเศส ซึ่งคิดค้นวิธีการถนอมอาหารพวกเนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้โดยการบรรจุอาหารในขวดปิดด้วยจุกคอร์กต้มในน้ำเดือดตามเวลาที่กำหนดเรียกว่าวิธีของแอปเพิร์ด ต่อมาได้มีผู้นำวิธีการนี้มาพัฒนาเป็นการบรรจุกระป๋องในปัจจุบัน หลังจากมีการบรรจุกระป๋องแล้ว

ชาวอังกฤษได้ค้นพบการทำกระป๋องฉาบดีบุก ทำให้กระป๋องมีคุณภาพมากขึ้น และเกิดการวิวัฒนาการการทำอาหารกระป๋องอย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้เครื่องรีทอร์ตในการควบคุมอุณหภูมิการฆ่าเชื้อจากไอน้ำเดือดภายใต้ความดัน ทำให้สามารถเก็บอาหารได้นานยิ่งขึ้น และในยุคสงครามกลางเมืองของสหรัฐอเมริกามีการสร้างตู้เย็นที่สามารถควบคุมอุณหภูมิด้วยเครื่องทำความเย็น และพัฒนาไปเป็นตู้แช่เยือกแข็งอาหารในเวลาต่อมาซึ่งในการแช่เยือกแข็ง แคลเรนซ์เบิร์ดเซย์ พบว่า การนำผักไปลวกก่อนการแช่เยือกแข็ง ทำให้ผักมีคุณภาพดีกว่าการแช่ทันที

ในยุคปัจจุบัน การถนอมและแปรรูปอาหารมีการพัฒนาและปรับปรุงมากยิ่งขึ้น เช่น มีการคิดค้นเครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเพิ่มประสิทธิภาพการถนอมและแปรรูปอาหารเพิ่มความหลากหลายของอาหารเพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านประโยชน์ต่อสุขภาพ ความสะดวกรวดเร็วในการบริโภคและสามารถเก็บรักษาอาหารไว้ได้นาน

การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารจากเห็ดนางฟ้า

หลักสูตรการแปรรูปเห็ดนางฟ้า เป็นหลักสูตรที่ผู้เรียนสามารถนำผลิตผลทางการเกษตรที่มีอยู่ สามารถนำมาเพิ่มมูลค่าได้ การจัดการหลักสูตรนี้จึงเน้นการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการอธิบายลงมือปฏิบัติและสามารถฝึกฝนจนเกิดทักษะอาชีพ และเมื่อจบหลักสูตรแล้วผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

หลักสูตรฐานสมรรถนะเรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์เห็ดนางฟ้า สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากหลักสูตรฐานสมรรถนะของสพฐ. เลือกเฉพาะตัวที่เกี่ยวข้อง

สมรรถนะหลัก (Core Competencies) ของหลักสูตรนี้ ยึดตามกรอบหลักสูตรฐานสมรรถนะที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้พัฒนาขึ้นและอยู่ในช่วงของการทดลองใช้หลักสูตร เพื่อนำมาใช้ต่อไปในอนาคต มาเป็นกรอบในการกำหนดสมรรถนะหลักของหลักสูตรนี้ ซึ่งประกอบด้วย 6 สมรรถนะหลัก คือ 1) การจัดการตนเอง 2) การคิดขั้นสูง 3) การสื่อสาร 4) การรวมพลังทำงานเป็นทีม 5) การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง 6) การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน ซึ่งหลักสูตรนี้นำมากำหนดเป็นสมรรถนะหลัก ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักสูตร จำนวน 3 สมรรถนะ คือ 1) การจัดการตนเอง 2) การรวมพลังทำงานเป็นทีม 3) การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สมรรถนะการจัดการตนเอง

1.1 นิยาม

การรู้จัก รัก เห็นคุณค่า ในตนเองและผู้อื่น ตั้งเป้าหมายในชีวิตและกำกับตนเอง การจัดการอารมณ์และความเครียด รวมถึงการจัดการปัญหาและภาวะวิกฤต สามารถฟื้นคืนสู่สภาวะสมดุล (Resilience) เพื่อไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายในชีวิต มีสุขภาวะที่ดี และมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ดี

1.2 องค์ประกอบ

1.2.1 การเห็นคุณค่าในตนเอง : การรู้จัก รัก เห็นคุณค่าในตนเอง รู้จุดเด่น ข้อจำกัด ความสนใจ ความสามารถ ความถนัด และภาคภูมิใจในตนเอง มั่นใจในตนเอง เห็นอกเห็นใจ ให้เกียรติและเคารพสิทธิตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบในตนเอง

1.2.2 การมีเป้าหมายในชีวิต : การตั้งเป้าหมายในชีวิต มีวินัยในตนเอง สามารถบริหารจัดการเวลา ทรัพยากร สามารถพึ่งพาและกำกับตนเองให้ไปสู่เป้าหมายในชีวิต และมีสุขภาวะที่ดี

1.2.3 การจัดการอารมณ์และความเครียด : การรับรู้ เข้าใจ รู้เท่าทัน อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของตนเอง เข้าใจสาเหตุและสามารถจัดการอารมณ์ ความรู้สึก และความคิดของตนเอง

1.2.4 การจัดการปัญหาและภาวะวิกฤต : การรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัญหาและภาวะวิกฤต สามารถฟื้นคืนสู่สภาวะสมดุลได้ สามารถเตรียมการ ป้องกัน และแก้ไขเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2. สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม

2.1 นิยาม

สามารถจัดระบบและกระบวนการทำงาน กิจการ และการประกอบการใด ๆ ทั้งของตนเอง และร่วมกับผู้อื่น โดยใช้การรวมพลังทำงานเป็นทีม มีแผน ขั้นตอน ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย มีภาวะผู้นำ มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการประสานความคิดเห็นที่แตกต่างสู่การตัดสินใจและแก้ปัญหาเป็นทีม อย่างรับผิดชอบร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและจัดการความขัดแย้งภายใต้สถานการณ์ที่ยุ่งยาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

2.2 องค์ประกอบ

2.2.1 เป็นสมาชิกทีมที่ดีและมีภาวะผู้นำ มีทักษะการทำงานเป็นทีม รับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนและของทีม มีความยืดหยุ่นในการทำงานร่วมกับกลุ่มคนที่แตกต่าง นำจุดเด่นของตนและสมาชิกมาใช้ ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย สะท้อนการทำงานของตนเองและทีม ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของทีม สร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง ให้เป็นที่

ยอมรับและไว้วางใจ ประสานความร่วมมือภายในทีม และระหว่างทีม สร้างค่านิยมใหม่ในการทำงานร่วมกัน และการพัฒนาทีมที่เข้มแข็ง สามารถเป็นต้นแบบผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง

2.2.2 กระบวนการทำงานแบบร่วมมือรวมพลังอย่างเป็นระบบ สามารถจัดระบบการทำงานกิจการ และการประกอบการใด ๆ ทั้งของตนเอง และร่วมกับผู้อื่น ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย แผนการทำงาน ขั้นตอน และกระบวนการทำงานเป็นทีม เห็นภาพความสำเร็จของทีม คำนึงถึงประโยชน์ของทีมก่อนประโยชน์ส่วนตน แบ่งบทบาทหน้าที่ให้เหมาะสมกับศักยภาพของสมาชิก รับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ด้วยความใส่ใจ มีความพยายามในการทำงานและสนับสนุนช่วยเหลือให้เกิดความสำเร็จ เคารพ รับฟัง แลกเปลี่ยน และประสานความคิดเห็นที่แตกต่าง ประยุกต์ใช้ทักษะการคิดขั้นสูงในการตัดสินใจเป็นทีม ที่มีประสิทธิภาพ ประเมินและปรับปรุงกระบวนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ด้วยความโปร่งใส และตรวจสอบได้ ร่วมรับผิดและรับชอบต่อผลการตัดสินใจของทีม เห็นคุณค่าของการทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง

2.2.3 สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการจัดการความขัดแย้ง มีทัศนคติเชิงบวกในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เห็นคุณค่าของสัมพันธภาพที่ดี สร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีในทีม ให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกันปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ เห็นอกเห็นใจในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน เคารพและเห็นประโยชน์ของความแตกต่างหลากหลาย มีทักษะและใช้วิธีการป้องกันและจัดการความขัดแย้งได้อย่างเป็นระบบ

3. สมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน

3.1 นิยาม

มีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของโลกและเอกภพและความสัมพันธ์ของคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และธรรมชาติในชีวิตประจำวัน ใช้และรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยี มีความอยากรู้ อยากเห็น ช่างสังเกต เห็นคุณค่า สามารถแก้ปัญหา หรือสร้างสรรค์นวัตกรรมได้เพื่อการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

3.2 องค์ประกอบ

3.2.1 การเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกและในเอกภพ : สืบเสาะ ทำความเข้าใจข้อเท็จจริง สาเหตุ กระบวนการ และผลกระทบที่เกิดขึ้นของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลกและในเอกภพ

3.2.2 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์เพื่อการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน : มองเห็นปัญหา เชื่อมโยงและประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเพื่อแก้ปัญหา หรือสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

3.2.3 การสร้าง ใช้ และรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยี : สร้างและใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสรรค์ รู้เท่าทัน มีความฉลาดทางดิจิทัล คำนึงถึงผลกระทบต่อชีวิต สิ่งแวดล้อม และสังคม

3.2.4 การมีคุณลักษณะทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์สำหรับการเข้าใจระบบธรรมชาติและการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน : มีความอยากรู้อยากเห็น ช่างสังเกต เข้าใจระบบธรรมชาติ เห็นคุณค่าของคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เพื่อการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

สมรรถนะเฉพาะของหลักสูตรฐานสมรรถนะเรื่องการแปรรูปเห็ดนางฟ้า ประกอบด้วย 2 สมรรถนะ คือ

1. การเพาะเห็ดนางฟ้า

คำอธิบายสมรรถนะ :

เนื่องจากเห็ดนางฟ้ามีอายุการเก็บรักษาสั้น ภายหลังการเก็บเกี่ยวเห็ดนางฟ้าจะมีการเสื่อมเสียสภาพอย่างรวดเร็ว จึงนำผลผลิตเห็ดนางฟ้าไปแปรรูป โดยวิธีการแปรรูปต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีอายุการเก็บรักษาได้นาน และสามารถทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางโภชนาการ

2. การแปรรูปผลิตภัณฑ์เห็ดนางฟ้า สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

คำอธิบายสมรรถนะ :

เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะ สามารถแปรรูปเห็ดได้ มีความรู้ในการเพาะเห็ดนางฟ้า และยังแปรรูปผลิตภัณฑ์เห็ดนางฟ้าไว้บริโภค และจำหน่ายได้ อีกทั้งผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพได้ (ตาราง 2)

สมรรถนะเฉพาะ

ตาราง 2 แสดงสมรรถนะเฉพาะของหลักสูตรฐานสมรรถนะเรื่องการแปรรูปเห็ดนางฟ้า

สมรรถนะเฉพาะ	สมรรถนะเฉพาะย่อย
1. การเพาะเห็ดนางฟ้า	1. ความรู้เบื้องต้นในการเพาะเห็ดนางฟ้า 1.1 ประเภทและประโยชน์ 1.2 ลักษณะทั่วไปของเห็ดนางฟ้า 2. การเพาะเห็ดนางฟ้า 2.1 การเตรียมวัสดุ 2.2 การผลิตเชื้อเห็ด 2.3 การทำก้อนเห็ด

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตาราง 2 (ต่อ)

สมรรถนะเฉพาะ	สมรรถนะเฉพาะย่อย
	2.4 การนึ่งก้อนเห็ด
	2.5 การเขี่ยเชื้อเห็ด
	2.6 การบ่มเชื้อเห็ด
	2.7 การรดน้ำ
	2.8 การเปิดดอก
	2.9 การป้องกันโรคและแมลง
	2.10 การเก็บเกี่ยวผลผลิต
2. การแปรรูปผลิตภัณฑ์เห็ดนางฟ้า สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	1. บอกวิธีการขั้นตอนการแปรรูปเห็ดนางฟ้า
	1.1 การทำแหนมเห็ด
	1.2 การทำเห็ดสวรรค์
	1.3 การทำน้ำพริกเห็ด
	1.4 ทำทอดมันเห็ด
	1.5 การทำเห็ดสมุนไพร

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนวาผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในแต่ละรายวิชามากน้อยเพียงใด (พิชิต ฤทธิ์จรูญ. 2545 : 95) ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของผู้สัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ดังนี้

ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

กู๊ด (Good. 1973 : 17; อ้างถึงใน วิษา สำราญใจ. 2552 : 20) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึง ความรู้ที่ได้รับ หรือทักษะที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ ซึ่งวัดได้จากคะแนนที่ครูผู้สอนให้หรือคะแนนที่ได้จากการทดสอบ

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

พัฒนาพงษ์ สีกา (2551 : 32) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลที่เกิดจากการกระทำของบุคคล ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเนื่องจากการได้รับประสบการณ์โดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน และสามารถประเมินหรือวัดประมาณค่าได้จากการทดสอบ หรือการสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง

วุฒิชัย ดานะ (2553 : 32) ได้กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ระดับความรู้ความสามารถและทักษะที่ได้รับและพัฒนามาจากการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ โดยอาศัยเครื่องมือในการวัดผลหลังจากการเรียนหรือจากการฝึกอบรม

กล่าวโดยสรุป ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ ความสามารถและทักษะที่ได้รับจากการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือการเรียนรู้ในชั้นเรียนในรายวิชาต่าง ๆ โดยอาศัยความสามารถเฉพาะบุคคลซึ่งสามารถวัดเป็นคะแนนที่ได้จากการทดสอบ หรือเกรดที่ได้จากการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วนิดา ดีแป้น (2553 : 24) ได้กล่าวว่า การวัดและการประเมินผลการเรียน คือ กระบวนการตรวจสอบผู้เรียนว่าได้พัฒนาไปถึงจุดหมายปลายทางของหลักสูตรและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นไปตามที่กำหนดหรือไม่ รวมทั้งเป็นสิ่งที่ทำให้ทราบว่าผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด โดยการวัดและการประเมินผลการเรียนมีจุดประสงค์คือ การจัดตำแหน่งเพื่อเป็นการวัดว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความรู้หรือทักษะเพียงพอหรือไม่ซึ่งจะทำให้ทราบจุดเด่นจุดด้อยของผู้เรียนเป็นการประเมินพัฒนาการของเด็ก แล้วนำไปทำนายเพื่อเป็นการแนะแนวทางในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ นำไปประเมินค่าซึ่งจะกระทำเมื่อการสอนสิ้นสุดลง

กล่าวโดยสรุป การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง การวัดและการประเมินผลการเรียน คือ กระบวนการตรวจสอบผู้เรียนว่าได้พัฒนาไปถึงจุดหมายปลายทางของหลักสูตรและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นไปตามที่กำหนด โดยอาศัยความสามารถเฉพาะบุคคลซึ่งสามารถวัดเป็นคะแนนที่ได้จากการทดสอบ หรือเกรดที่ได้จากการเรียนการวัดและการประเมินผลการเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

สตีเวนสัน (Stevenson. 2002 : Abstract) ได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเรื่องงานไม้และงานหัตถกรรมและการนำหลักสูตรนี้ไปใช้ที่กลุ่มวิทยาลัยเซมิ (Sami Colleges) ในประเทศนอร์เวย์และที่เมืองอนาร์ (Anar) ประเทศฟินแลนด์และพบว่ามีองค์ประกอบทางการศึกษาและทางการเมืองที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้และการผลิตงานฝีมือของภูมิปัญญาชาวบ้าน ในด้านงานหัตถกรรมในการพัฒนาหลักสูตรองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการสอนงานหัตถกรรมของวิทยาลัยเซมิ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะแสดงให้เห็นถึงว่าการสอนศิลปหัตถกรรมของวิทยาลัยเซมิ เป็นเครื่องมือทางการศึกษาและทางการเมืองที่จะช่วยพัฒนาและนิยามความหมายของวัฒนธรรมเซมิในยุคปัจจุบัน ผลก็คือการที่กลุ่มวิทยาลัยเซมิได้พยายามผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้านเข้าไปในหลักสูตรก่อให้เกิดการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาชาวบ้านยุคใหม่ ซึ่งจะช่วยอนุรักษ์ความรู้ทางวัฒนธรรมโดยการสอนวิชางานหัตถกรรมของชาวเซมิในกลุ่มวิทยาลัยนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

เบนเนท และสมิท (Bennett and Smith. 2004 : 73 - 86) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตรพบว่า ครูอาจารย์ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากยิ่งขึ้นในด้านการเสนอแนวความคิดมีการนำผลการวิจัยและผลงานทางการศึกษามาใช้กันอย่างแพร่หลายตั้งแต่ปี ค.ศ. 1915 ถึง ค.ศ. 1940 เริ่มจากการสร้างหลักสูตรที่มีการใช้อุปกรณ์การสอนมากขึ้นและยังได้เสนอการพัฒนาการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การส่งเสริมความเป็นมืออาชีพและส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย สร้างวิสัยทัศน์โดยครูอาจารย์ได้ศึกษาในหลักสูตรทางวิจัยและมีการคัดเลือกตัวแทนครูอาจารย์ที่นำแนวความคิดไปปฏิบัติจริง มีการสนับสนุน เช่น การขยายเวลาให้การช่วยเหลือที่ชัดเจนจัดหาแหล่งสร้างความเป็นมืออาชีพ โดยจัดให้มีการศึกษาและมีการจัดตั้งองค์กรสมาชิกโครงการ

งานวิจัยในประเทศ

จารุวรรณ รัตนโภคา (2551 : 34) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้หลักสูตรฐานสมรรถนะวิชาชีพหัตถกรรมโดยภูมิปัญญาไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้หลักสูตรฐานสมรรถนะในวิชาชีพหัตถกรรมโดยภูมิปัญญาไทยในสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวัง และเพื่อพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะวิชาชีพหัตถกรรม มีวิธีดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน 1) ศึกษาความคิดรวบยอดการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ 2) ศึกษาสภาพการจัดการความรู้วิชาชีพหัตถกรรมในสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวัง 3) การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้วิชาชีพหัตถกรรม 4) พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะวิชาชีพหัตถกรรม และทำการประเมินผลการใช้หลักสูตรปรับปรุงตามรูปแบบการจัดการความรู้หลักสูตรฐานสมรรถนะวิชาชีพโดยภูมิปัญญาไทย 5) ประเมินรูปแบบโดยวิธีการสัมมนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และใช้วิธีการอิงผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship Model) ผลการวิจัยพบว่า มีรูปแบบการจัดการความรู้หลักสูตรฐานสมรรถนะวิชาชีพหัตถกรรมโดยภูมิปัญญาไทยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น 6 รูปแบบได้แก่ 1) รูปแบบการจัดการความรู้ วิชาชีพหัตถกรรม 2) รูปแบบปฏิสัมพันธ์การจัดการความรู้วิชาหัตถกรรม 3) รูปแบบการจัดการความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพหัตถกรรม 4) รูปแบบการจัดการความรู้การสร้างชุดฝึกอบรมวิชาชีพหัตถกรรม 5) รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะวิชาชีพงานเครื่องถม 6) รูปแบบความสัมพันธ์การจัดการความรู้หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency - based Learning : CBL) วิชาชีพหัตถกรรมซึ่งหลักสูตรฐานสมรรถนะวิชาชีพหัตถกรรม ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามแนวทางของ รูปแบบการจัดการความรู้มีความเป็นไปได้และเหมาะสมในการนำไปใช้ในการจัดหลักสูตรวิชาชีพ ระยะสั้นสอดคล้องกับความต้องการของตลาดสามารถสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับชุมชน องค์กรและประเทศ

มนต์ชัย ควรนิยม (2551 : 98 - 99) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนามาตรฐานอาชีพอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มเพื่อกำหนดคุณวุฒิวิชาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนามาตรฐานอาชีพอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม กำหนดคุณวุฒิวิชาชีพอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม และพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะจากมาตรฐานอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนามาตรฐานอาชีพอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มเพื่อกำหนดคุณวุฒิวิชาชีพ ประกอบด้วยหน่วยสมรรถนะ 61 หน่วย และสมรรถนะย่อย 151 หน่วย และจัดระดับคุณวุฒิวิชาชีพ การผลิตเครื่องนุงห่ม ระดับ 1 ระดับ 2 และระดับ 3 ซึ่งผู้ประเมินและผู้รับการประเมินเห็นว่า หน่วยสมรรถนะหลักและ สมรรถนะย่อยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผลการฝึกอบรมพนักงาน พบว่าคะแนนวัดผลหลังการฝึกอบรม สูงกว่าก่อนฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิชชาพรรณ กิ่งวัชระพงศ์ และคณะ (2554 : 1) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ ด้านการโรงแรมและบริการงานบริการส่วนหน้าตามมาตรฐานอาชีพอุตสาหกรรมการโรงแรม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะวิชาชีพ ด้านการโรงแรมและบริการ งานบริการส่วนหน้า ตามมาตรฐานอาชีพอุตสาหกรรมการโรงแรม 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดทำโมดูลการเรียนฐานสมรรถนะวิชาชีพด้านการโรงแรมและการบริการ งานบริการส่วนหน้า ตามมาตรฐานอาชีพอุตสาหกรรมการโรงแรม การดำเนินการวิจัยมีทั้งหมด 7 ขั้นตอนประกอบด้วย 1) กำหนดกรอบแนวคิดและออกแบบกระบวนการวิจัย โดยศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการแปลงสมรรถนะจากมาตรฐานอาชีพลงสู่หลักสูตรรายวิชาผู้วิจัยได้ออกแบบสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยใช้ชื่อว่า กสิภาร์โมเดล (Kasipar Model of Competency Bases Curriculum) 2) พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ ตามขั้นตอนของกสิภาร์โมเดลและจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) โดยผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทำประชาพิจารณ์ ความสอดคล้องความต้องการเกี่ยวกับกรอบโครงร่างหลักสูตรฐานสมรรถนะที่ได้ 3) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านการโรงแรมและบริการงานบริการส่วนหน้า 4) ทดลองใช้กับสถานประกอบการโรงแรมราชาคีรี รีสอร์ท แอนด์สปา เพื่อนำมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับการทำงานงานบริการส่วนหน้า 5) กำหนดประชากรจากสถานศึกษาจำนวน 12 แห่ง และสถานประกอบการจำนวน 10 แห่ง กลุ่มตัวอย่างจากสถานศึกษาจำนวน 9 แห่ง นักศึกษาจำนวน 41 คนและสถานประกอบการด้านการโรงแรมที่มีนักศึกษาฝึกงานจำนวน 10 แห่ง ในการนำไปสู่การปฏิบัติใช้งาน ผู้วิจัยนำชุดโมดูลการเรียนไปทดลองใช้จริงในสถานศึกษาที่เปิดสอนสาขาการโรงแรมและบริการที่ทำการสอนรายวิชางานบริการส่วนหน้าและนักศึกษาออกฝึกงาน ในภาคเรียนที่ 1/2553 จำนวน 9 สถานศึกษา 6) ติดตามเพื่อประเมิน โดยการใช้แบบประเมินความพึงพอใจในสมรรถนะของผู้เข้ารับการฝึกงานในสถานประกอบการ ที่เป็น

นักศึกษาฝึกงานในหน้าที่งานบริการส่วนหน้า จากครูฝึกที่เป็นผู้ควบคุมการฝึกงานของนักศึกษา 7) วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลงานการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลวิเคราะห์ค่าความสอดคล้องของรายวิชาจากการสนทนากลุ่มและการทำประชาพิจารณ์หลักสูตรฐานสมรรถนะกับมาตรฐานอาชีพอุตสาหกรรมการโรงแรม พบว่ามีค่าคะแนน IOC มากกว่า 0.90 ขึ้นไปทุกรายวิชา นั่นคือมีความสอดคล้องทุกรายวิชาเทียบกับมาตรฐานอาชีพ2) ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนบทเรียนโมดูลและหลังบทเรียนโมดูล ทั้ง 6 โมดูลที่สร้างขึ้นมีผลการเรียนหลังบทเรียนสูงกว่าก่อนบทเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผลการวิเคราะห์การประเมินความคิดเห็นด้านความเหมาะสมในการใช้งานของนักศึกษาที่มีต่อการใช้โมดูลในการเรียนของทุกรายหัวข้อการประเมินพบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากของทุกด้าน 4) ผลการวิเคราะห์การประเมินความคิดเห็นด้านความเหมาะสมในการใช้โมดูลในการเรียนการสอน ทุกด้านการประเมินพบว่าความคิดเห็นของครูผู้สอนเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดทุกด้าน 5) ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของครูฝึกในสถานประกอบการ ที่สังเกตการแสดงสมรรถนะในงานบริการส่วนหน้าโรงแรมของนักศึกษาฝึกงาน พบว่านักศึกษาสามารถแสดงสมรรถนะในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 6 โมดูล

พรทิพย์ ไชยโส (2556 : 1) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ของนิสิตครูเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ใช้วิธีการวิจัยแบบพัฒนาทดลอง มีขั้นตอนในการวิจัย ประกอบด้วย 1) การกำหนดสมรรถนะทางด้านการประเมินการเรียนรู้ที่นิสิตครูควรได้รับการพัฒนา 2) ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านประเมินการเรียนรู้จากอาจารย์ผู้สอนในสถาบันผลิตครูที่สอนวิชาการวัดและประเมินทางการศึกษา 3) สร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินจากการสังเคราะห์แนวทางปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอนโดยจัดทำเป็นคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับอาจารย์ผู้สอน และ เอกสารการเรียนรู้ฉบับนิสิต นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการประเมินตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และความเหมาะสมของกิจกรรมที่จัด ตลอดจนทดลองใช้กับนิสิตนักศึกษาครูเพื่อศึกษาความเข้าใจในภาษาที่ใช้ ลำดับของสาระที่นำเสนอ และศึกษาผลการใช้นวัตกรรมโดยนำไปให้อาจารย์จากสถาบันผลิตครูทดลองสอนกับนิสิตนักศึกษาครู จำนวน 4 สถาบัน ผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมเป็นลักษณะของเอกสารคู่มือสำหรับอาจารย์และเอกสารการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาครู โดยจัดลำดับโครงสร้างจัดเป็นหน่วยการเรียน 9 หน่วย ใช้เวลาในการสอนและทำกิจกรรมแต่ละหน่วยประมาณ 3 ชั่วโมง ผลการนำนวัตกรรมไปใช้พบว่านิสิตนักศึกษามากกว่าร้อยละ 50 มีสมรรถนะด้านการประเมินอยู่ในระดับดีมาก และมีจำนวนนิสิตนักศึกษามากกว่าร้อยละ 90 ที่ผ่าน

เกณฑ์ร้อยละ 60 และอาจารย์ที่ใช้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นส่วนใหญ่มีความเห็นว่าคู่มือและกิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ทรงพิศ ทรงประกอบ (2556 : 155 - 170) ได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปปลาสลิด สำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กศน.อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรการแปรรูปปลาสลิด โดยต้องการให้นักศึกษา กศน.อำเภอบางบ่อ นำเอาวิชาความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว จนพึ่งตนเองได้ พร้อมทั้งทำให้นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในอาชีพของท้องถิ่น ทำให้นักศึกษาตระหนักในคุณค่าและเป็นการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน วิธีการศึกษาได้ศึกษาจากประชากรซึ่งเป็นนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอบางบ่อ จำนวน 30 คน โดยใช้แบบสอบถาม ที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test ผลการวิจัยพบว่า การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การแปรรูปปลาสลิด คุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การแปรรูปปลาสลิด สำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กศน.อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของแผนการเรียนรู้ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนพึงพอใจมาก และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุพรรณี ศรีวรรณะ และคณะ (2558 : 115) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) สร้างและทดลองใช้หลักสูตร 2) ใช้และประเมินผลหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช่ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 โรงเรียนชุมชนวัดคลองไทร (ฉัตรราษฎรบำรุง) อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรีเขต 2 จำนวน 33 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) หลักสูตรบูรณาการ เรื่อง เห็ดในชุมชน อำเภอวิหารแดง 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าความเชื่อมั่น 0.862 3) แบบประเมินผลงานผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ด 4) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตร มีค่าความเชื่อมั่น 0.956 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ วิเคราะห์เนื้อหา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที (t-test Dependent)

ผลการวิจัยพบว่า 1) การสร้างและทดลองใช้หลักสูตรจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า นักเรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และชุมชนมีความต้องการให้มีหลักสูตรบูรณาการ

เรื่องเห็ดในชุมชน อำเภอวิหารแดง โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียง เห็ดพืชเศรษฐกิจในชุมชน ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเห็ด เห็ดต่าง ๆ ในอำเภอวิหารแดง เห็ดกับวิถีชีวิตในชุมชน โดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริงการพัฒนาหลักสูตร (ฉบับร่าง) ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง/ตัวชี้วัด สมรรถนะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เวลาเรียน สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และแผนการจัดการเรียนรู้โดยเนื้อหาของหลักสูตรแบ่งเป็น 2 ภาค คือ ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ รวมเวลา 14 ชั่วโมง ทำการประเมินคุณภาพของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ แล้วทำการวิเคราะห์คุณภาพของหลักสูตรโดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย และแปลผลเป็นระดับความเหมาะสม ผลจากการทดลองใช้หลักสูตร พบว่านักเรียนมีความตั้งใจและสนใจเรียน มีความกระตือรือร้นกับกิจกรรมการเรียนรู้มีความสนุกสนานกับการเรียน สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้เป็นอย่างดี 2) ผลการใช้และประเมินผลหลักสูตร พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนตามหลักสูตรที่สร้างขึ้นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ผลงาน ผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ดโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม 3) ความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมาก และ 4) การปรับปรุงหลักสูตรมีการปรับปรุงเรื่องของเวลาเรียนของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เห็ดในอำเภอวิหารแดง จาก 7 ชั่วโมง เพิ่มเป็น 8 ชั่วโมง ในภาคปฏิบัติ

พัชรี ศรียะภูมิ (2559 : 150 - 151) ได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า 1) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร และการปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตร 2) ครูวิทยาศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความต้องการเสริมสร้างสมรรถนะโดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ผลการสร้างหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะมีองค์ประกอบของหลักสูตร คือ ชื่อหลักสูตร สภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร หลักการของหลักสูตร เป้าหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตรซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อประกอบการอบรม ระยะเวลาการอบรมและการประเมินผล ใช้เวลาในการฝึกอบรม 4 วัน รวม 26 ชั่วโมง ซึ่งมีผลการประเมินความเหมาะสมหลักสูตร อยู่ในระดับมาก โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญว่าควรมีตัวอย่างของหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตร ควรระบุเวลาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ให้ชัดเจน และควรเพิ่มเวลาในการปฏิบัติการจัดทำหน่วยการเรียนให้มากขึ้น

สถาบันวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

อดุลย์รัตน์ เกตุเวชสุริยา และคณะ (2559 : 148 - 161) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างและประเมินรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน ดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน คือ 1) สร้าง และ 2) ประเมินรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน พบว่า 1) รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน ประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบ คือ ประสบการณ์ การนำตนเอง กระบวนการทำงานกลุ่ม การแสดง การสนทนา และสถานการณ์ 2) ผลจากการทดลอง ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีทักษะการแปรรูปเสื่อกกในระดับดีมาก

เพ็ญศิริ โฉมกาย (2561 : 189 - 190) ได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านคุณลักษณะของบัณฑิตนักปฏิบัติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านคุณลักษณะของบัณฑิตนักปฏิบัติ และเพื่อประเมินหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านคุณลักษณะของบัณฑิตนักปฏิบัติของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรฐานสมรรถนะด้านคุณลักษณะของบัณฑิตนักปฏิบัติของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก โดยมีองค์ประกอบของหลักสูตร 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 หลักสูตร ฐานสมรรถนะด้านคุณลักษณะ ส่วนที่ 2 คู่มือการใช้หลักสูตร โดยจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่สามารถใช้เป็นเอกสารในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 7 หน่วยการเรียนรู้ ส่วนที่ 3 ใบความรู้ประกอบการบรรยายในแต่ละหน่วยการเรียนรู้จำนวน 7 หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ สามารถพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ความสามารถ และคุณลักษณะของผู้เรียนได้ทุกสาขาวิชา และสามารถนำแนวคิดนี้ไปพัฒนาได้ทั้งหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานและหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม และต้องมีการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับสภาพความต้องการ จุดเน้นของหลักสูตรและความเปลี่ยนแปลงของสังคม และความจำเป็นที่ผู้เรียนต้องนำไปใช้ โดยการจัดการสอนที่เน้นทักษะปฏิบัติให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง ต้องมีกระบวนการดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร สามารถตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรในทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมีคุณภาพ เพื่อให้นักเรียนมีองค์ความรู้ มีทักษะและประสบการณ์ โดยนักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตหรือประกอบอาชีพได้ และเป็นการส่งเสริมความรู้ตามกระแสของโลก